

3

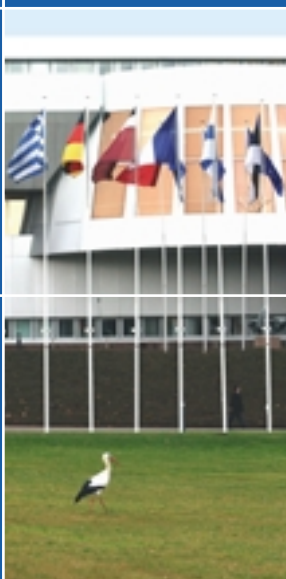
**Euroopan
neuvoston
Suomen
valtuuskunnan
kertomus**

0

Parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2003

0

2

**EUROOPAN
NEUVOSTON SUOMEN
VALTUUSKUNNAN
KERTOMUS**

*Euroopan neuvoston parlamentaarisen
yleiskokouksen
toiminnasta vuonna 2003*

Parlamentaarisen yleiskokouksen istunto 2003

Strasbourgissa

ensimmäinen jakso	27.–31.1.2003
toinen jakso	31.3.–4.4.2003
kevätkokoukset	27.–29.5.2003 Chisinaussa
kolmas jakso	23.–27.6.2003
neljäs jakso	23.9–2.10.2003

Pysyvän komitean kokoukset

27.5.2003	Chisinaussa
8.9.2003	Napolissa
25.11.2003	Maastrichissa

Kannen graafinen suunnittelu: EDITA
Kannen valokuva: EN:n valokuva-arkisto (Strasbourg)
ISSN 1235-1873

EDITA PRIMA OY, HELSINKI 2004

**Euroopan neuvoston Suomen
valtuuskunta**

EDUSKUNNALLE

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnasta huhtikuun 28. päivänä 1989 annetun lain 4 §:n mukaisesti Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta antaa kunnioittaen eduskunnalle kertomuksen parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuoden 2003 istuntokaudella.

Helsingissä 21. syyskuuta 2004

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puolesta:

Mikko Elo

Gunilla Carlander

Sisällysluettelo

1	Tiivistelmä	7
2	Suomi Euroopan neuvoston parlamentaarisisessa yleiskokouksessa	9
3	Yleiskokouksen käsittelemät aiheet	10
3.1	Uusin jäsenmaa Serbia ja Montenegro	10
3.2	Hakijamaa Monaco	11
3.3	Ei-jäsenmaat	11
3.4	Jäsenyysselvoitteiden seuranta	11
	i. Yleistä	11
	ii. Armenia	13
	iii. Azerbaidzhan	13
	iv. Georgia	14
	v. Moldova	14
	vi. Ukraina	14
	vii. Venäjä	15
3.5	Demokratian haasteet Euroopassa	16
3.6	Ihmisoikeudet ja tasa-arvo	19
3.7	Yleiseurooppalaisen oikeusnormiston kehittäminen	21
3.8	Kulttuuri, koulutus, nuoriso, urheilu, teknologia ja tiede	23
3.9	Sosiaaliset kysymykset	24
3.10	Väestökysymykset	26
3.11	Ympäristö- ja maatalouskysymykset	29
3.12	Monenkeskinen kansainvälinen yhteistyö	31
3.13	Euroopan unioni	33
3.14	EN:n lähialueet	34
3.15	Muu maailma	35

Liitteet:

1	Suomen valtuuskunta	37
2	Suomen valtuuskunnan komiteajäsenyydet	38
3	Vuonna 2003 hyväksytyt asiakirjat	44
	3.1 päätöslauselmat	44
	3.2 suositukset	45
	3.3 määräykset	47
	3.4 lausunnot	47
4	Parlamentaarisen yleiskokouksen erityisvieraat vuonna 2003	48
5	Euroopan neuvoston jäsenvaltiot	49
6	Euroopan neuvoston toiminta (kaavio)	50
7	Lyhyesti: Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous	51

Tiivistelmä

Euroopan neuvoston suurin haaste 1990-luvulla oli laajentuminen. Vuonna 2003 Serbia ja Montenegrosta tuli järjestön 45. jäsenmaa ja laajentuminen on saatettu lähes loppuun (ainoastaan Monaco ja Valko-Venäjä ovat ulkopuolella). Toukokuussa 2004 Euroopan unioni laajeni 25 jäsenmaahan. EN:n perustavoite on edelleen sama mutta jäsenkunta suurempi ja heterogeenisempi. Euroopassa on myös enemmän yleiseurooppalaisia ja alueellisia järjestöjä, joiden toiminta on osittain lähellä EN:n toimintaa. Nyt EN:n on täsmennettävä roolinsa kansainvälisellä järjestökentällä uudessa tilanteessa.

EN:n erityispiirre on edelleen sen laaja toimiala ja sen lähestymistapa yhteiskuntakysymyksiin, joka perustuu ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion periaatteiden kunnioittamiseen. EN:n demokratiamission merkitys on korostunut, vaikka järjestöllä on harvoja sanktioita käytettävissään.

EN:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminta demokraattisen turvallisuuden puolesta on jatkuva prosessi. Toiminta myös vuonna 2003 on osoittanut, että demokratiaongelmia esiintyy sekä nk. vanhoissa että uusissa demokratioissa. Demokratian haasteiden ja ongelmien käsittely muodostaa huomattavan osan yleiskokouksen työstä. Kyse ei enää niinkään ole demokraattisten instituutioiden luomisesta ja peruslainsäädännön säätämisestä, vaan demokraattisten ja ihmisoikeuksia kunnioittavien periaatteiden ja hallintotapojen juurruttamisesta hallinnon kaikilla aloilla koko maassa. Ongelmien laajuus vaihtelee luonnollisesti eri maissa. Vuonna 2003 on keskusteltu mm. sananvapaudesta, vaalijärjestelmistä, ääripuolueista ja -liikkeistä, itsehallintomalleista ja yleisen syyttäjän asemasta.

EN puolustaa ihmisoikeuksia, joista tärkeimpiä on oikeus elämään. Kuolemanrangaistus on poistettu EN:n jäsenmaissa, ja sen poistaminen kaikkialla maailmassa on EN:n tavoite. Lähin seuraava tavoite on kuolemanrangaistuksen pois-

taminen EN:n tarkkailijamaissa, ja tässä tarkoituksessa yleiskokous pyrkii jatkuvaan vuoropuheluun mm. Yhdysvaltain ja Japanin viranomaisten kanssa. Yleiskokous pyrkii myös osallistumaan demokratian edistämiseen lähialueillaan (Välimeri, Kaspianmeri, Keski-Aasia).

Tieteellinen tutkimus lääketieteen alalla on tuonut uusia eettisiä kysymyksiä, joihin EN on ottanut (ja)tai joutuu ottamaan kantaa. Eräs tapa on yhteisten kansainvälisten normien luominen näihin eettisiin ongelmiin liittyen. Vuonna 2003 keskusteltiin mm. kantasolututkimuksesta ja siirännäiselinten kaupasta. Keskustelu ristiriitaisia tunteja herättäneestä raportista armokuolemasta (eutanasiaasta) jouduttiin siirtämään seuraavaan vuoteen.

Yleiskokous osallistuu yleiseurooppalaisen normiston kehittämiseen antamalla lausuntoja uusista sopimuksista sekä seuraamalla ja kommentoimalla voimassa olevia sopimuksia. Kertomusvuonna yleiskokous antoi lausunnon kahdesta yleissopimuksesta sekä suosituksen kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puitesopimuksen seurannasta.

Vuonna 2003 useat yleiskokouksen raportit ovat liittyneet sosiaalisiin ja väestökysymyksiin. Todellisen demokratian toteutumiseen tarvitaan myös ihmisten perustarpeita turvaavia sosiaalisia toimenpiteitä. Sosiaalikomitean raportit ovat käsitelleet toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteellisia kysymyksiä ja haasteita (väestön ikääntyminen, terveydenhuollon uudistaminen) sekä eräiden väestöryhmien erityisongelmia (vammaiset, teini-ikäiset nuoret, laitoksissa asuvat lapset).

Väestö liikkuu entistä enemmän Euroopassa, ja maahanmuuttajia ja siirtolaisia on kaikissa ikä- ja väestöryhmissä. Syynä tähän on mm. paremmat edellytykset muuttaa maasta toiseen ja suuret erot maiden taloudellisessa tilassa. 1990-luvulla eräs lisäsy on ollut entisen Jugoslavian liittotasavallan hajoamisesta johtuvat pakolais- ja

siirtolaisvirrat. Yleiskokous on kertomusvuonna käsitellyt eräiden väestöryhmien (kuten nuoret maahanmuuttajat, keski-ikäiset maahanmuuttajat, sisäiset pakolaiset) sekä eräiden maiden ja alueiden tilannetta (Balkan, Kypros, unkarilaiset).

Vuonna 1949 perustetun Euroopan neuvoston perussääntö ja rakenne (ministerikomitea, parlamentaarinen yleiskokous, kuntakongressi sekä riippumaton ihmisoikeustuomioistuin) eivät ole muuttuneet, mutta Eurooppa on muuttunut. EN:llä on yli viidenkymmenen vuoden kokemus monenvälisestä yhteistyöstä ja monipuolinen järjestö rakenne, jonka kautta sekä hallitusten edustajat (ministerit ja virkamiehet) että parlamentaarikot ja kuntien ja alueiden edustajat osallistuvat työhön. EN:n poliittisen roolin määrittäminen on sekä ministerikomitean että yleiskokouksen käsissä. Laajentumisen myötä järjestö on tänä päivänä kahden ristikkäisen paineen alainen: toisaalta osittain laajentumisen ja osittain yhteiskunnallisen kehityksen myötä on tullut esille paljon uusia ongelmia, ja toisaalta

järjestön resursseja ei ole haluttu lisätä. EN on joutunut tiivistämään ja supistamaan toimintaansa.

EN:n rooli tulevaisuudessa on EN:n kolmannen huippukokouksen aiheena. Keskustelu ja päätös huippukokouksen järjestämisestä on ollut vaiherikas, sillä kaikki jäsenmaat eivät ole innostuneita ajatuksesta. Muodollinen päätös huippukokouksen järjestämisestä toukokuussa 2005 Varsovassa Puolan puheenjohtajakaudella saatiin aikaan vasta vuonna 2004.

Suomen hallitus on toimenpidekertomuksessaan korostanut ”EN:n vahvuuksina normipohjaa ja asiantuntemusta ihmisoikeuksien ja demokratian alueella ja painottanut, että EN:llä on paljon annettavaa Euroopan unionille”. Edelleen kertomuksessa korostetaan, että ”koska EU:n ihmisoikeusnormisto on vasta kehittymässä, EN:n asiantuntemus ja pitkäaikainen kokemus näistä kysymyksistä on siten hyvin merkittävää ja järjestöjen yhteistyön kehittäminen tärkeää myös kehittyvälle unionille”. Suomen EN-valtuuskunta yhtyy tähän arvioon.

Suomi Euroopan neuvoston parlamentarisessa yleiskokouksessa

Kertomusvuosi oli Suomessa vaalivuosi, ja sen johdosta EN:n Suomen valtuuskunnan kokoonpano muuttui merkittävästi maaliskuussa 2003 pidettävien eduskuntavaalien jälkeen. Parlamentarisen yleiskokouksen kahteen ensimmäiseen istuntoon tammikuussa ja huhtikuussa osallistui vuonna 2002 valittu valtuuskunta. Maalisvaalien jälkeen uuden valtuuskunnan valtakirjat hyväksyttiin yleiskokouksen pysyvän komitean kokouksessa toukokuussa 2003 Chisinaussa.

Vuoden alussa Suomen valtuuskuntaa johti *Mikko Elo* (sd) ja varapuheenjohtajana toimi *Anneli Jäätteenmäki* (kesk). Valtuuskunnan muut varsinaiset jäsenet olivat *Tytti Isohookana-Asunmaa* (kesk), *Martti Tiuri* (kok) ja *Jaakko Laakso* (vas), sekä varajäsenet *Tarja Kautto* (sd), *Leena Luhtanen* (sd), *Juha Korkea-osa* (kesk), *Kaarina Dromberg* (kok) ja *Gunnar Jansson* (r). *Jaakko Laakso* jatkoi yleiskokouksen vasemmistoryhmän puheenjohtajana ja puheenjohtajiston jäsenenä sekä *Tytti Isohookana-Asunmaa* kulttuuri-, tiede- ja koulutuskomitean media-asiamiehenä (*General Rapporteur on Media*).

Kansanedustajille Martti Tiuri ja Jaakko Laakso myönnettiin kesäkuussa 2003 ansiomerkit pitkäaikaisesta järjestön hyväksi tehdystä työstä.

Maaliskuun eduskuntavaalien jälkeen valtuuskunnan kokoonpano muuttui huomattavasti, mutta *Mikko Elo* (sd) valittiin uudelleen valtuus-

kunnan jäseneksi ja puheenjohtajaksi. Uuden hallituksen nimittämisen jälkeen valtuuskunnan lopullinen kokoonpano selvisi. Varapuheenjohtajaksi valittiin *Sirkka-Liisa Anttila* (kesk), varsinaiseksi jäseneksi *Hannu Takkula* (kesk), *Sinikka Hurskainen* (sd) ja *Kaarina Dromberg* (kok) sekä varajäseneksi *Antti Kaikkonen* (kesk), *Kalevi Olin* (sd), *Minna Lintonen* (sd), *Kimmo Sasi* (kok) ja *Irina Krohn* (vihr). Lokakuussa Antti Kaikkonen erosi varajäsenyydestä ja hänen tilalleen valittiin *Anneli Jäätteenmäki* (k).

Valtuuskunnan jäsenten ja varajäsenten jäsenyydet yleiskokouksen komiteoissa ovat kirjattu liitteessä 2.

Suomen valtuuskunnan edustajat ovat tehneet useita aloitteita (*motion*) sekä esittäneet kysymyksiä EN:n toimintaan liittyvistä aiheista yleiskokouksessa esiintyville valtioiden hallitusten edustajille.

Kotimaassa valtuuskunta esitti kirjallisen kysymyksen hallitukselle Suomen aikeesta allekirjoittaa kansainvälisten kansalaisjärjestöjen oikeushenkilöllisyyttä koskeva Euroopan yleissopimus (ETS 124).

Valtuuskunta tapasi joulukuussa 2003 Amnesty Internationalin Suomen osaston edustajia, jolloin keskusteltiin Venäjän ja Tshetshenian tilanteesta.

Yleiskokouksen käsittelemät aiheet

Yleiskokous on vuonna 2003 pitänyt neljä täysistuntoa ja kolme pysyvän komitean kokousta ja hyväksynyt 88 raporttia, joista 63 täysistunnossa ja 25 pysyvän komitean kokoonpanossa.

Raportit perustuvat jäsenten tekemiin aloitteisiin (*motion*), jotka vaativat puheenjohtajiston hyväksynnän. Puheenjohtajisto päättää, mihin komiteaan aloite lähetetään valmisteltavaksi, ja komitea valitsee keskuudestaan raportin laatijan eli raportin (rapporteur). Raporttien valmistelu voi kestää muutamasta päivästä vuosiin. Aiheesta riippuen valmisteluun voi liittyä esim. seminaarien tai kuulemistilaisuuksien ja tutkimusmatkojen järjestämistä. Yksi aloite voi työllistää useampia komiteoita samanaikaisesti.

Yleiskokouksen istuntojen esityslistalle voi myös ehdottaa kiireellisiä ajankohtaisia *lisäaiheita* (*urgent debate*) tai *ajankohtaiskeskustelua* (*current affairs debate*). Ehdotuksia tulee joka istunnossa, ja niistä päätetään usein äänestyksen tuloksena yleiskokouksen täysistunnossa. Vuonna 2003 lisäaiheita käsitteleviä keskusteluita järjestettiin Irakin tilanteesta, Euroopan unionin peruskirjasta sekä kansainvälisen rikostuomioistuimen toiminnasta.

Yleiskeskustelut eri aiheista alkavat raportin esittelyllä ja yleiskokouksen poliittisten ryhmien (sosialistiryhmä, EPP-ryhmä, EDG-ryhmä, liberaaliryhmä ja vasemmistoryhmä) puheenvuoroilla. Muissa puheenvuoroissa kansanedustajat puhuvat henkilökohtaisessa ominaisuudessa. Valtuuskunnan edustajien puheenvuorot ovat luettavissa kokonaisuudessaan yleiskokouksen pöytäkirjoista (*Reports*), joten tässä kertomuksessa on ainoastaan maininta Suomen edustajien puheenvuoroista.

Tässä kertomuksessa raportit on käsitelty laajempina aihekokonaisuuksina ja keskitytty EN:n ydintoimintoihin käsitteleviin raportteihin. Täydellinen luettelo hyväksytyistä asiakirjoista on

liitteessä 3. Raportit ja hyväksytyt loppuasiakirjat on julkaistu yleiskokouksen pöytäkirjoissa (*Documents*) ja ovat luettavissa EN:n internetsivuilla.

Yleiskokous on kertomusvuonna hyväksynyt muutaman yleiskokouksen sisäiseen työskentelytapaan liittyvän uudistuksen, mutta mitään oleellisia muutoksia ei ole tehty menettelytapoihin. Lokakuussa hyväksyttiin *päätöslauselma 1348 (2004) naisten ja miesten tasapuolisesta edustuksesta yleiskokouksessa*. Uuden säännöksen mukaan kansallisten valtuuskuntien valtakirjojen hyväksyminen edellyttää, että valtuuskunnissa on sekä naisia että miesedustajia. Uusi sääntö astui voimaan vuoden 2004 alussa.

3.1 Uusin jäsenmaa Serbia ja Montenegro

Yleiskokous hyväksyi syyskuussa 2002 myönteisen lausunnon (239 (2002)) Serbia ja Montenegron liittymisestä EN:n jäseneksi. Syksyllä 2002 järjestettiin useita vaaleja sekä liittotasolla että osavaltiotasolla. Yleiskokouksen tärkein ehto jäsenyydelle oli uuden perustuslain aikaansaaminen. Tammikuussa 2003 Serbia ja Montenegron (liitto)parlamentti hyväksyi perustuslain Serbian ja Montenegron valtioliitosta (*Constitutional Charter*), jonka jälkeen ministerikomitea maaliskuussa 2003 hyväksyi päätöslauselman (*resolution (2003) 3*) jäsenyydestä. Juhlalliset liittymisseremoniat järjestettiin huhtikuussa 2003. Serbia ja Montenegrosta tuli järjestön 45. jäsenmaa.

Samalla Serbia ja Montenegro liitettiin monitorintikomitean työlistalle, ja marraskuussa yleiskokous lähetti valtuuskunnan seuraamaan presidentinvaalien toimitusta.

3.2 Hakijamaa Monaco

Monaco haki jäsenyyttä Euroopan neuvostossa vuonna 1998 ja sai pian erityisvierasaseman yleiskokouksessa. Jäsenanomuskäsittely on edennyt suhteellisen hitaasti, koska jäsenyys edellyttää vielä merkittäviä muutoksia Monacon perustuslaissa. Muutokset liittyvät erityisesti Monacon ja Ranskan välisiin institutionaalisiin suhteisiin sekä parlamentin aseman vahvistamiseen. Yhteistyö muutosten toteuttamiseksi on sujunut hyvin. Helmikuussa 2003 toimitettiin parlamenttivaalit uudistetun vaalilain mukaisesti ja otettiin käyttöön osittain suhteellinen vaalitapa. Täten myös opposition edustajilla on paikkoja kansallisneuvostossa (*Conseil national*). Vaalitarkkailijoiden mukaan vaalit toimitettiin vapaasti ja demokraattisesti. Monacon odotetaan liittyvän EN:n jäseneksi vuoden 2004 kuluessa.

3.3 Ei-jäsenmaat

Euroopan neuvoston perussäännön mukaan (artikla 4) ”ministerikomitea voi kutsua Euroopan neuvoston jäseneksi sellaisen Euroopan valtion, jonka katsotaan olevan kykenevä ja halukas noudattamaan 3 artiklan määräyksiä”. Säännössä on siis määritelty järjestön jäsenyyden maantieteelliset rajat ja viitattu *kykyyn* ja *halukkuuteen* sitoutua laillisuusperiaatteeseen ja periaatteeseen, jonka mukaan jokaisen sen tuomiovaltaan kuuluvan tulee voida nauttia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia (artikla 3).

EN määritteli järjestön maantieteelliset rajat 1990-luvun alussa ja totesi rajan idässä kulkevan Kaukasian itäisen rajan kohdalla. Tällä perusteella Armenia, Azerbaidzhan ja Georgia ovat jäseniä mutta esim. Kazakistan ei koskaan voi liittyä järjestöön. Euroopan ulkopuolisilla mailla on mahdollisuus saada tarkkailija-asema, mutta tämä edellyttää myös sitoutumista EN:n perusperiaatteisiin kuten kuolemanrangaistuksen kieltoon.

Tarkkailijoiden osalta tilanne ei ole muuttunut. EN:n ministerikomitea on myöntänyt tarkkailijan aseman Japanille, Kanadalle, Meksikolle ja Yhdysvalloille. EN:n yleiskokouksen vanhin tarkkailija on Israel (vuodesta 1961) ja uusimmat Kanada ja Meksiko.

Valko-Venäjän jäsenyys tuskin toteutuu lähiaikoina, sillä demokratian tila *Valko-Venäjällä* ei ole tyydyttävä ja kansainvälisen yhteisön suhtautuminen Valko-Venäjään on kriittinen. Maan valtiolliset elimet eivät toimi demokraattisten periaatteiden mukaisesti. Kansalaisten oikeuksia sorretaan eikä lehdistö voi toimia vapaasti. Presidentti Lukashenkon johtamistapa ja suhtautuminen kansainvälisen yhteisön kritiikkiin ovat ongelmallisia. Toisaalta ei haluta eristää maata eurooppalaisesta yhteistyöstä ja halutaan tukea maan demokraattisia voimia ja kansalaisjärjestöjä. Edelliset parlamenttivaalit järjestettiin vuonna 2000, ja seuraavat vaalit ovat tulossa vuonna 2004.

Vuoden 2004 parlamenttivaaleja silmällä pitäen kansainväliset järjestöt ovat vuonna 2003 halunneet lisätä yhteydenpitoa ja sitä kautta mahdollisuuksia vaikuttaa mm. uudistusten aikaansaamiseen, joiden myötä maahan saataisiin demokraattisempi parlamentti.

Vuoropuhelun ylläpitämiseksi puheenjohtajisto on vuoden aikana kutsunut kaksi edustajaa (yksi hallituksen ja yksi opposition edustaja) Valko-Venäjän parlamentista seuraamaan yleiskokouksen istuntoja. Istuntojen yhteydessä heidät on kutsuttu keskusteluun poliittisen komitean Valko-Venäjä- alakomitean kanssa.

Osana tätä prosessia puheenjohtajiston ad hoc Valko-Venäjä-työryhmä järjesti seminaarin syyskuussa 2003 Minskissä, johon kutsuttiin hallituksen, parlamentin ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Seminaari keskittyi neljään aiheeseen: kuolemanrangaistuksen poistaminen, demokraattisten periaatteiden vaaliminen vaalijärjestelmässä, sananvapaus sekä EN:n oikeusnormien sisällyttäminen Valko-Venäjän lainsäädäntöön. *Mikko Elo* liittyi ad hoc työryhmän jäseneksi kesällä 2003 ja osallistui vierailuun Minskiin syyskuussa 2003.

3.4 Jäsenyysselvöitteiden seuranta

i. Yleistä

Jäsenvelvoitteiden seurantakomitea eli monitorintokomitea perustettiin vuonna 1997 ja on yksi yleiskokouksen varsinaisista suurista komiteoista.

Jäsenyydestä (87 jäsentä) komiteassa päättävät poliittiset ryhmät eivätkä kansalliset valtuuskunnat kuten muiden komiteoiden kohdalla.

Monitorointikomitea käsittelee demokratian tilaa ja jäsenvelvoitteiden noudattamista sekä varsinaisen monitorointiprosessin että nk. post-monitoroinnin puitteissa. Uudet jäsenmaat ovat lähes aina olleet monitoroinnin kohdemaita. Lisäksi yleiskokouksen puheenjohtajisto (*Bureau*) voi määrätä yleiskokouksen jäsenten aloitteen pohjalta muun jäsenmaan tarkkailtavaksi.

Suurin osa kohdemaista on ollut useamman vuoden tarkkailussa. Kyse ei enää niinkään ole demokraattisten instituutioiden luomisesta ja peruslainsäädännön säätämisestä, vaan demokraattisten ja ihmisoikeuksia kunnioittavien periaatteiden ja hallintotapojen juurruttamisesta hallinnon kaikilla aloilla koko maassa. Sen onnistumiseksi on mm. kehitettävä koulutusta ja hallintomenetelmiä, tehtävä julkisesta sektorista kilpailukykyinen ja vastustettava korruptiota. Näiden ongelmien laajuus vaihtelee kohdemaissa.

Nk. vanhoista jäsenmaista Turkki on vuodesta 1996 ollut tarkkailun kohteena, ja vuonna 2003 tehtiin aloite Liechtensteinin ottamiseksi tarkkailuun (ks. alla).

Yleiskokous ei vuonna 2003 hyväksynyt Turkkiä koskevaa raporttia, mutta Turkin uusi *pääministeri Abdullah Gül* puhui tammikuun istunnossa ja kertoi uuden hallituksen ohjelmasta sekä vastasi kansanedustajien kysymyksiin. Hän lupasi mm. parantaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten täytäntöönpanoa Turkissa. Keväällä monitorointikomitean edustajat vierailivat Turkissa, mutta Turkkiä koskeva maaraportti tuli käsittelyyn vasta vuonna 2004.

Komitealla on määräys laatia säännöllisesti *vuosiraportteja* toiminnastaan. Uusin raportti käsiteltiin tammikuussa 2003 ja kattaa ajanjakson syyskuusta 2001 joulukuuhun 2002. Edellinen raportti hyväksyttiin vuonna 2001 ja siinä todettiin eräitä ongelmia ja ehdotettiin muutoksia ja täsmennyksiä toimintatapoihin. Uusimmassa raportissa (dok. 9651) kerrotaan lyhyesti monitorointikomitean toiminnasta yhdeksässä maassa (Albania, Armenia, Azerbaidzhan, Bosnia ja Hertsegovina, Georgia, Moldova, Turkki, Ukraina ja Venäjä) sekä post-monitoroinnista. Serbia ja Montenegrosta tuli huhtikuussa 2003 EN:n jäsen ja se lisättiin komitean työlistalle.

Jäsenvelvoitteiden noudattamista jäsenmaissa seurataan myös EN:n hallitustenvälisen toiminnan puitteissa. Yleiskokous toistaa aikaisemmin esittämänsä kannan, jonka mukaan eri monitorointitoimintoja olisi paremmin koordinoitava päällekkäisyyksien välttämiseksi. *Määräyksen 585 (2003)* mukaan toimikuvaa pitäisi uusia ja tämentää sekä säätää tarkemmat määräykset siitä, millä perustein monitorointi voidaan aloittaa (uudelleen). Komitean ehdotus lisätä monitorointikomitean jäsenmäärää toteutui jo vuoden aikana (*päätöslauselma 1356 (2003), dok. 9984*).

Komitean työ on pitkäjänteistä, ja lopputulos näkyy yleiskokouksen tasolla vasta, kun monitorointikomitean hyväksymä raportti käsitellään yleisistunnossa. Demokratian tilaa käsitellään kokonaisvaltaisesti monitorointikomiteassa ja sektorikohtaisesti erityiskomiteoissa (esim. mediakysymykset kulttuurikomiteassa, ihmisoikeuskysymykset oikeudellisessa komiteassa, tasa-arvokysymykset tasa-arvokomiteassa). Vaikka useat 1990-luvulla liittyneet uudet jäsenmaat ovat poistuneet komitean työlistalta, työmäärä on laaja ja ongelmat yhä monimutkaisempia.

Uuden jäsenmaan joutuessa monitorointikomitean työlistalle komitea valitsee raportin laatijan, joka saa tehtäväkseen laatia maaraportin. Työn eri vaiheissa raportin laatija (*rapporteur*) tarvittaessa vierailee maassa, keskustelee hallituksen, parlamentin, opposition ja hallinnon edustajien sekä kansalaisjärjestöjen ja median edustajien kanssa. Usein järjestetään teemakohtaisia kuulemistilaisuuksia. Maakohtaisessa monitoroinnissa on voitu havaita useita toistuvia ongelmakokonaisuuksia, kuten ongelmia vaalijärjestelmässä, oikeusjärjestelmän, tuomioistuinten ja median riippumattomuuden suhteen sekä vähemmistöjen oikeuksien kohdalla.

Kertomusvuonna yleiskokous on hyväksynyt ainoastaan yhden maaraportin (Ukraina). Muut monitorointiin liittyvät raportit ovat koskeneet tilannetta Azerbaidzhanissa, Moldovassa ja Venäjällä (ks. alla).

Komitean työlistalla on vuoden 2003 lopulla kymmenen maata (Albania, Armenia, Azerbaidzhan, Bosnia ja Hertsegovina, Georgia, Moldova, Serbia ja Montenegro, Turkki, Ukraina ja Venäjä) ja post-monitoroinnin puitteissa viisi maata (Bulgaria, Latvia, Makedonia, Romania ja Slovakia). Post-monitoroinnin lopettamisesta

päittää puheenjohtajisto, joka syksyllä 2003 vapautti Kroatian tästä seurannasta.

Aloite monitoroinnin aloittamisesta *Liechtensteinin* kohdalla ei lopulta saanut puheenjohtajiston hyväksyntää. Syksyllä 2002 monitorointikomitea vastaanotti pyynnön käsitellä Liechtensteinin perustuslakikriisiä. Liechtensteinin hallitsija ruhtinas Hans Adam II oli aikeessa järjestää kansanäänestys valtaoikeuksiensa lisäämiseksi. Kansanäänestys oli suunniteltu pidettäväksi keväällä 2003. Ellei lopputulos olisi hallitsijan kannalta myönteinen, hän uhkasi lähteä maanpakoon Itävaltaan ja ottaa mukaansa Liechtensteinin nimen. Monitorointikomitea päätti kokouksessaan lokakuussa 2002 ehdottaa, että yleiskokouksen oikeudellinen ja ihmisoikeuskomitea käsitelisi aloitetta Liechtensteinin perustuslakikriisistä.

Oikeudellinen komitea pyysi EN:n perustuslakiasiantuntijaosastolta Venetsia-komissiolta lausunnon. Lausunto valmistui puheenjohtajiston tammikuun kokoukseen mennessä. Komission mukaan vuoden 1921 perustuslain mukaan monarkin asema on jo erittäin vahva ja ruhtinaan ehdottamat muutokset johtaisivat tilanteeseen, jossa perustuslaillisen monarkian kehitys estyisi eikä olisi yhdenmukainen EN:n demokratiakäsityksen kanssa. Yleiskokouksen puheenjohtajisto ehdotti tammikuussa, että yleiskokous käsitelisi Liechtensteinin perustuslakikriisiä istunnonsa tammikuun viimeisellä viikolla. Äänestyksessä ehdotus ei kuitenkaan saanut taakseen tarvittavaa enemmistöä yleiskokouksessa. Kansanäänestys toteutettiin maaliskuussa 2003 ja ruhtinas sai taakseen enemmistön ja pystyi viemään läpi uudistuksensa. Syksyllä yleiskokouksen puheenjohtajisto päätti olla lähettämättä Liechtensteinin tapausta monitorointikomiteaan.

ii. Armenia

Armenian osalta yleiskokous käsiteli vuonna 2003 raporttia presidentinvaaleista helmikuussa 2003 sekä parlamenttivaaleista toukokuussa 2003 (dok. 9836). Parlamenttivaalit toimitettiin 25. toukokuuta 2003 samanaikaisesti perustuslakimuutosehdotuksia koskevan kansanäänestyksen kanssa. Kansainväliset tarkkailijat eivät kuitenkaan seuranneet kansanäänestyksen toimitusta.

Kyseessä oli itsenäisen Armenian tasavallan neljännet parlamenttivaalit ja ensimmäiset vaalit

Euroopan neuvostoon liittymisen jälkeen. Vaalitarkkailijoiden yleinen arvio parlamenttivaaleista on suunnilleen sama kuin neljä vuotta sitten: parannusta on tapahtunut, mutta vakavia puutteita ja epäkohtia esiintyy edelleen (epäselvyyksiä ääntenlaskennassa ja vaalilautakuntien toiminnassa, puuttuminen äänestystilanteeseen mm. asevelvollisten kohdalla, tarkkailijoiden työn häiritsemistä). Vaalien toimitus ei vastannut kansainvälisiä standardeja useissa kohdin.

Yleiskokous on todennut tyydytyksellä, että kuolemanrangaistus poistettiin Armenian lainsäädännöstä syyskuussa 2003.

iii. Azerbaidzhan

Azerbaidzhan hyväksyttiin EN:n jäseneksi vuonna 2001, mutta demokratian tila maassa on huolestuttava. Vuonna 2002 käsiteltiin monitorointikomitean maaraportti sekä raportti poliittisista vangeista Azerbaidzhanissa. Vuonna 2003 tilanne ei ole paljonkaan parantunut. Maaraportissa todettiin vakavia puutteita ja ongelmia, minkä johdosta päätettiin jatkaa monitorointia.

Vuoden 2002 poliittisia vankeja käsittelevän raportin pohjalta perustettiin monitorointi- ja oikeudellisen komitean alaisuuteen *poliittisten vankien tilaa käsittelevät ad hoc työryhmät (Joint Working Party to Implement Resolution 1272 (2002) on Political Prisoners in Azerbaijan)* erikseen tutkimaan poliittisten vankien tilaa. Työryhmän työn tuloksena valmistui kesäkuussa 2003 raportti (dok. 9826), jossa analysoidaan ongelman taustaa ja erilaisia tapauksia. Aihe on ollut esillä myös EN:n hallitustenvälisessä monitoroinnissa, ja pääsihteeri Schwimmer nimesi kaksi asiantuntijaa tutkimaan asiaa. Yleiskokouksen komiteat ovat toimineet läheisessä yhteistyössä näiden tahojen kuten myös Azerbaidzhanin viranomaisien kanssa, mutta tilanne on edelleen huono.

Poliittiset vangit on ilmiö, joka ei sovi demokraattiselle valtiolle, ja tämä on toistettu Azerbaidzhanin hallitukselle. Komitea on tutkinut yli 700 nimeä sisältävän luettelon (dok. 9826 addendum), ja siitä lähtien, kun EN on kiinnittänyt huomiota ongelmaan useita vankeja on vapautettu, mutta mitään yhteistä linjaa ei ole saavutettu. Azerbaidzhanin viranomaiset ovat korostaneet, ettei ole selkeätä yleismaailmallisesti hyväksyttyä määritelmää siitä kuka on poliittinen van-

ki. Osa vangeista on heidän käsityksensä mukaan ”separatisteja, terroristeja, murhaajia ja kidnappajia”.

Työryhmän raportista keskusteltiin yleiskokouksessa kesäkuussa erittäin kriittisin sävyin. Komitean esittämä päätöslauselmaehdotus sisältää uhkauksen jädyyttää Azerbaidzhanin valtuuskunnan valtakirjat, ellei parannusta olisi saatu aikaan 1.9.2003 mennessä. Yleiskeskustelun lopputuloksena päätettiin kuitenkin lähettää raportti takaisin komiteaan ja palata aiheeseen uudelleen myöhemmin. Yleiskeskustelun viimeinen puhuja oli Azerbaidzhanin valtuuskunnan puheenjohtaja Ilham Aliyev, istuvan presidentin poika, joka syksyllä valittiin maan presidentiksi.

Azerbaidzhanissa järjestettiin siis presidentinvaalit lokakuussa 2003, jonka tuloksena istuvan presidentin poika Ilham Aliyev valittiin suurella enemmistöllä maansa uudeksi presidentiksi. Yleiskokous lähetti tarkkailijavaltuuskunnan seuraamaan vaaleja. Presidentinvaalien toimituksesta ja Azerbaidzhanin demokratiasta yleisemmin keskusteltiin uudemman kerran tammikuussa 2004.

iv. Georgia

Georgia on ollut EN:n jäsen vuodesta 1999, mutta demokratian tila maassa on edelleen huolestuttava. Georgian Abhasian ja Ossetian alueen kriisit sekä Tshetshenia vaikuttavat merkittävästi Georgian poliittiseen kehitykseen. Vuonna 2001 käsiteltiin ensimmäinen Georgian maaraportti.

Monitorointikomitean raportit vierailivat sekä helmikuussa että kesäkuussa 2003 Georgiassa ja seurasivat parlamenttivaalien toimitusta marraskuussa 2003 samoin kuin presidentinvaalien ja parlamenttivaalien uusinnat vuonna 2004. Yleiskokous on siis vuonna 2003 seurannut tiiviisti Georgian tilannetta, mutta raporteista keskusteltiin täysistunnossa vasta vuoden 2004 puolella.

v. Moldova

Moldova on monitoroinnin kohdamaa ja toimi menestyksekkäästi EN:n puheenjohtajana toukokuusta marraskuuhun. Moldovan presidentti Voronin puhui yleiskokouksessa lokakuussa. Vuonna 2002 käsiteltiin Moldovan maaraportti

ja siinä todettiin uudistukset ja edistysaskeleet. Kiista Moldovan itäosassa sijaitsevan Transniestrian alueen asemasta vaikeuttaa edelleen sekä poliittista että taloudellista kehitystä. Monitorointikomitea jatkaa seurantaa, ja myös muut EN:n tahot, kuten Venetsia-toimikunta, auttavat uudistustyössä.

Vuonna 2003 yleiskokous keskusteli erityisesti Moldovan taloudellisesta kehityksestä, sen haasteista ja tulevaisuuden näkemyksistä (dok. 9797). Taloudellinen hyvinvointi ja poliittinen vakaus kulkevat käsi kädessä. Moldova on tänä päivänä Euroopan köyhin maa, jonka taloutta uhkaa raskas velkaantuminen. Hallitus on toiminut tyydyttävästi uudistusten aikaansaamiseksi, mutta Transniestrian kiistan johdosta valtiolta jää saamatta merkittäviä vientituloja. Moldova on liittynyt Maailman kauppajärjestöön ja Kaakkois-Euroopan vakaussopimukseen ja luonut suhteita EU:hun. Paljon on vielä tehtävä lainsäädännön ja paikallis- ja aluehallinnon kehittämiseksi. *Suosituksessa 1605 (2003)* on lueteltu toimenpideehdotuksia eri aloilla. Moldova voisi myös saada Euroopan neuvoston kehityspankin apua.

EN:n lisäksi ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen vuonna 2000 asettama työryhmä pyrkii myötävaikuttamaan Moldovan Transniestrian alueen kiistan ratkaisuun. ETYJ:n työryhmää johtaa *Kimmo Kiljunen*.

Vuoden aikana valmistui myös katsaus siitä, mitä Moldovassa on tehty vuoden 2002 päätöslauselman 1303 (2002) ehtojen toteuttamiseksi. Raportissa (dok. 9772) käydään läpi kehitystä mm. media-alalla sekä hallituksen ja opposition välisten suhteiden, parlamentaarikkojen aseman, paikallishallinnon uudistamisen ja oikeuslaitoksen kehittämisen kannalta. Raportti jaettiin tiedoksi huhtikuussa 2003 mutta sitä ei ole käsitelty täysistunnossa.

vi. Ukraina

Poliittinen kehitys ja demokratian tila Ukrainassa on ollut tarkkailussa vuodesta 1995, jolloin Ukraina liittyi EN:ään. Keväällä 2002 pidetyt parlamenttivaalit antoivat aiheen kritiikkiin kansainvälisten tarkkailijoiden taholta. Syksyllä 2002 raportit vierailivat maassa ja kiinnittivät huomiota mm. puutteisiin maan perustuslaissa. Maaraportti (dok. 9852) Ukrainan demokratian tilas-

ta tuli käsittelyyn syyskuussa 2003. Sitä ennen Ukrainan viranomaisille annettiin tilaisuus kommentoida monitorointikomitean maaraportissa esitettyä kritiikkiä.

Ukrainassa on toteutettu merkittäviä lainsäädäntöuudistuksia, mutta yleiskokous korostaa, että uuden lainsäädännön säätäminen ei riitä, vaan sen toteuttamista ja soveltamista käytännössä on myös vaalittava. Maassa toimitaan edelleen kommunistiaikakauden ilmapiirissä, josta puuttuu avoimuutta. Valtion kaikkien viranomaisten on huolehdittava siitä, että hallinnon menettelytapoja uudistetaan ja oikeusvaltion periaatteita sisäistetään työhön. Tämä on erityisen tärkeää oikeuslaitoksen riippumattomuuden kannalta. Vuoden 2002 parlamenttivaalit eivät vastanneet kansainvälisiä standardeja ja vaalilakia olisi muutettava. Erityisen ongelmallinen on tilanne median ja sananvapauden suhteen. Yleiskokouksen kulttuurikomitean media-alakomitea on seurannut tilannetta, ja maaliskuussa 2003 järjestettiin seminaari sähköisen median vapaudesta Ukrainassa. Yleiskokous on myös tutkinut EN:n kidutuksen vastaisen toimikunnan raporttia Ukrainasta ja on huolissaan vankien saamasta kohtelusta ja vankiloiden puutteellisista oloista. Syyskuussa hyväksyttiin *päätöslauselma 1346 (2003)* ja *suositus 1622 (2003)* ja päätettiin jatkaa Ukrainan monitorointia. Päätöksiin on kiteytetty tärkeimmät kohdat, joihin uudistuksissa yleiskokouksen mielestä olisi kiinnitettävä huomiota.

Maaliskuussa 2003 presidentti Kutchma esitti parlamenttia koskevan lakiehdotuksen, jonka mukaan parlamentista tulisi kaksikamarinen. Monitorointikomitea pyysi Venetsia-toimikuntaa antamaan lausunnon lakiehdotuksesta. Seuraavat vaalit Ukrainassa ovat presidentinvaalit syksyllä 2004.

vii. Venäjä

Venäjästä tuli EN:n jäsen vuosi Ukrainan jälkeen eli vuonna 1996. Venäjä on seitsemättä vuotta demokratiatarkkailussa sekä EN:n ministerikomitean että sen eräiden asiantuntijaelinten (kuten kidutuksen vastainen toimikunta, *CPT*) ja yleiskokouksen taholta. EN on yhteistyössä Venäjän viranomaisten kanssa kehittänyt erillisiä yhteistyömuotoja (EN:n virkamieslänäolo ja yleiskokouksen ja duuman yhteistyöryhmä).

Vuonna 2003 valmistui EN:n asiantuntijaryhmän arvio Venäjän terrorismilainsäädännön yhteensovivuudesta ihmisoikeuksien kanssa (*on the conformity of the federal law on the suppression of terrorism with Council of Europe standards*, dok. 9634) ja Venetsia-toimikunnan arvio Tshetshenian perustuslakiluonnoksesta (dok. 9740).

EN:llä on ollut kesäkuusta 2000 lähtien virkamieslänäolo Tshetsheniassa, joka on perustunut Venäjän hallituksen ja Euroopan neuvoston väliin sopimukseen. Turvallisuussyistä EN:n virkamiehet eivät ole voineet olla paikalla Tshetsheniassa vuoden 2003 maaliskuun jälkeen, mutta tilannetta seurataan Strasbourgista käsin. Vuonna 2001 yleiskokous perusti erillisen työryhmän (*Joint Working Group*) tukemaan uudistusprosessia. Työryhmän mandaattia ei uusittu vuonna 2003.

Monitorointikomitea on seurannut demokration tilaa Venäjällä kokonaisvaltaisesti koko vuoden, mutta yleisistunnossa esitetyt raportit ovat liittyneet Tshetshenian tilanteeseen. Tammikuussa 2003 yleiskokouksen työryhmä vieraili Moskovassa, Groznyssa ja Nazranissa Ingushtiassa, minkä jälkeen valmistui raportti mahdollisuuksista saavuttaa poliittinen ratkaisu Tshetshenian konfliktissa (dok. 9687). Maaliskuussa järjestettiin Tshetsheniassa kansanäänestys uudesta perustuslaista. Yleiskokous sai kutsun lähettää tarkkailijavaltuuskunta seuraamaan Tshetshenian presidentinvaaleja lokakuussa 2003, mutta puheenjohtajisto päätti olla lähettämättä valtuuskuntaa mm. turvallisuussyistä. Saman päätöksen teki ETYJ.

Tammikuun raportin (dok. 9687) päätteeksi yleiskokous hyväksyi *päätöslauselman 1315 (2003)* ja *suosituksen 1593 (2003)*. Yleiskokous toistaa aikaisemmat kantansa: ainoastaan poliittinen ratkaisu voi olla kestävä, Venäjän sotilaallista läsnäoloa on vähennettävä ja oikeusjärjestelmä on saatava toimivaksi, jotta syylliset saadaan oikeuden eteen. Yleiskokous kiinnittää myös huomiota maaliskuun kansanäänestykseen, jota varten on laadittava tarkka luettelo kaikista äänestäjistä (myös Tshetshenian ulkopuolella asuvista) sekä huolehdittava, että vapaa yhdistysoikeus ja sananvapaus toteutuvat. Yleiskokous korostaa myös, että Tshetsheniasta lähteneitä pakolaisia ei voida pakottaa palaamaan Tshetsheniaan. Väki-
valtakierteen lopettamiseksi vedotaan kaikkiin

aseistautuneisiin luovuttamaan aseensa. Ministerikomitean vastaus yleiskokouksen suosituksen valmistui kesäkuussa (dok. 9820), ja siinä todetaan presidentti Putinin toimenpiteet ja päätökset sekä ministerikomitean aikomus jatkaa virkamiesläsnäoloa Tshetsjeniassa.

Määräys 584 (2003) velvoittaa kolmea komiteaa seuraamaan poliittista kehitystä sekä harkitsemaan uusia keinoja saattaa perille humanitaarista apua alueelle ja luomaan uusia foorumeja vuoropuhelulle eri osapuolten välillä. Saman määräyksen pohjalta oikeudellista ja ihmisoikeuskomiteaa veloitettiin laatimaan raportti *ihmisoikeuksien tilasta Tshetsjeniassa*. Tämä raportti käsiteltiin huhtikuussa 2003, jolloin keskusteluun osallistui myös Venäjän presidentin erityisedustaja Tshetsjeniassa Sul'tygov. Ihmisoikeusloukkaukset jatkuvat Tshetsjeniassa, ja raportissa (dok. 9732) kerrotaan tilanteista eräillä alueilla, joukkomurhasta, kidutuksesta, raiskauksista ja kadonneista henkilöistä. Venäjän presidentin ihmisoikeusedustajan toiminta on riittämätöntä. EN:n ihmisoikeusvaltuutetun suosituksia ei huomioida, ja yksittäisten valitusten määrä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen on potentiaalisesti huomattava. Valtiovalitusta Tshetshenian tilanteen johdosta ei ole tehty (*päätöslauselma 1323 (2003) suositus 1600 (2003)*). *Määräys 586 (2003)* velvoittaa yleiskokouksen oikeudellista komiteaa laatimaan uuden raportin tilanteen kehityksestä vuoden 2004 kuluessa. Tämän raportin valmisteluun kuului raporttointien vierailu Venäjällä lokakuussa 2003.

Yleiskokous lähetti myös laajan tarkkailijavaltuuskunnan seuraamaan parlamenttivaalien toimitusta joulukuussa 2003. Raportti vaaleista käsiteltiin tammikuussa 2004.

Venäläinen toimittaja *Grigory Pasko* tuomittiin vuonna 1999 neljäksi vuodeksi pakkotyöhön maanpetoksesta, kun hän paljasti Venäjän laivaston aiheuttamia ympäristövaurioita. Helmikuussa 2003 toimittaja Pasko vapautettiin. Pasko haluaa puhdistaa maineensa lopullisesti syytöksestä ja on valittanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. Yleiskokouksen raportti (dok. 9926) kuvaa toimittaja Paskon tapausta, joka paljasti vakavia puutteita ja heikkouksia Venäjän lainsäädännössä valtion salaisuuksista, syytteen asettamisesta sekä sotilastuomioistuimen menettelyissä ja sananvapauden tilassa Venäjällä. *Päätös-*

lauselmassa 1354 (2003) yleiskokous kehottaa Venäjän viranomaisia korjaamaan tilannetta mutta myös muita jäsenmaita huolehtimaan, että lainsäädäntö valtionsalaisuuksista ja sotarikostuomioistumista on sopusoinnussa ihmisoikeusvaatimusten kanssa. Yleiskokous korostaa, että selkeät säädökset ja avoin tiedottaminen on paras tapa estää vastaavanlaisia tapauksia tulevaisuudessa.

3.5 Demokratian haasteet Euroopassa

Demokratia on vanha käsite, joka on jatkuvien muutosten kohteena ja jonka toteutumiseen liittyy jatkuvasti haasteita ja ongelmia. Demokratia on haasteellinen hallitustapa, ennen kaikkea koska se edellyttää kaikkien yhteiskunnallisten toimijoiden keskinäistä luottamusta ja yhteisten pelisääntöjen noudattamista. Vallankäyttäjien toiminta on valvottua ja määräaikaista ja valta on jaettu. Demokratia perustuu ajatukseen, että yksilö on henkisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti riippumaton ja hänellä on oikeuksia ja velvollisuuksia.

EN:n toimiala on laaja, ja lähestymistapa yhteiskuntakysymyksiin perustuu ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion periaatteiden kunnioittamiseen. Demokratian tila useissa uusissa jäsenmaissa ei ole täysin tyydyttävä, mutta myös nk. vanhoissa jäsenmaissa on demokratian toimivuuteen liittyviä ongelmia.

Demokratian eräs keskeinen tunnusmerkki on *sananvapaus* eli oikeus lausua vapaasti mielipiteensä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaan ”jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta”. Artiklassa todetaan lisäksi, että artikla ”ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi”.

Tytti Isohookana-Asunmaa nimettiin vuonna 2002 kulttuuri-, koulutus- ja tiedekomitean media-erityisedustajaksi (*General Rapporteur on Media*) (sitä ennen hän oli toiminut media-alakomitean puheenjohtajana). Hänen ensimmäinen raporttinsa sananvapaudesta Euroopassa (dok. 9640 rev.) herätti huomiota ja kiinnostusta jo ennen sen käsittelyä tammikuussa 2003. Vuonna

2001 yleiskokous oli hyväksynyt raportin ja suosituksen 1506 (2001) sananvapauden ja median riippumattomuudesta Euroopassa. Siinä oli todettu vakavia puutteita ja vaaroja. Uudessa raportissa käsitellään sananvapauden tilaa yleisesti sekä useissa EN:n jäsenmaissa. Tarkkailun kohteena ovat sekä nk. vanhat että uudet jäsenmaat.

Raportissa käydään läpi suurimmat ongelmakysymykset sekä tilannetta useissa jäsenmaissa (mm. Albania, Armenia, Azerbaidzhan, Italia, Makedonia, Moldova, Portugali, Puola, Romania, Saksa, Turkki, Venäjä sekä Valko-Venäjä).

Raportissa todetaan selkeästi, että vakavia ongelmia esiintyy edelleen, joista suurimmat ovat toimittajiin kohdistuva väkivalta, puutteet lainsäädännössä, uhankäyttö ja oikeudelliset toimet. Ongelmia ja puutteita esiintyy sekä nk. vanhoissa että uusissa jäsenmaissa. Armeniassa, Georgiassa, Makedoniassa, Ukrainassa, Venäjällä sekä Valko-Venäjällä median edustajat ovat väkivallan kohteena. Vangitsemisia esiintyy Turkissa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Oikeudellisilla toimilla uhkaillaan Azerbaidzhanissa, Kroatiassa, Puolassa, Ukrainassa ja Venäjällä sekä Valko-Venäjällä. Median omistuksen keskittyminen on ongelma monissa maissa, erityisesti Italiassa.

Sananvapauden vaaliminen on haasteellinen tehtävä. Mm. uusien viestintämuotojen kehittäminen ja tiedonvälityksen lisääntyminen on luonut uusia haasteita niille, jotka toisaalta haluavat suojata sananvapautta ja toisaalta edistää vastuullista vapaata tiedonvälitystä. Viestinnän sisältöön vaikuttaa viestintävälineiden omistuspohja. Sananvapaus on aihe, joka vaatii pitkäjänteistä seurantaa EN:n yleiskokouksen ja muiden toimielinten taholta.

Suosituksessa 1589 (2003) kehoitetaan EN:n ministerikomiteaa julkistamaan oman monitorointitoiminnan tuloksia media-alalla sekä suositellaan jäsenmaiden hallituksille toimenpiteitä sekä lainsäädäntö- että muilla aloilla.

Komitea ehdotti syyskuun istunnon lisäaiheeksi *public service* televisiota, mutta tämä aihe siirrettiin käsiteltäväksi tammikuussa 2004.

Demokratian eräs toinen keskeinen piirre on *vapaat vaalit*. Vapailta, säännöllisillä ja salaisilla vaaleilla taataan, että hallittavilla on oikeus ja mahdollisuus tosiasiallisesti määrätä, ketkä heitä hallitsevat ja kuinka heitä hallitaan. Vaalit ovat demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän poliitti-

sen koneiston tärkeimpiä välineitä. Vaalijärjestelmä vaikuttaa myös puoluejärjestelmän muotoutumiseen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 3 artiklassa säädetään, että ”korkeat sopimuspuolet sitoutuvat järjestämään kohtuullisin väliajoin vapaat ja salaiset vaalit olosuhteissa, jotka takaavat kansalaisten vapaan mielipiteen ilmaisun lainsäädäntöelintä valittaessa”. Vaalijärjestelmät vaihtelevat maasta toiseen.

EN ja ETYJ ovat seuranneet vaalikäytäntöä ja kehitystä nk. uusissa demokratioissa mm. lähettämällä vaalitarkkailijoita (parlamentaarikoita ja muita asiantuntijoita) seuraamaan parlamentti-, presidentin- ja kunnallisvaalien toimitusta. Järjestöt ja/tai niiden asiantuntijaelimet (EN:n osalta Venetsia-komissio) ovat myös avustaneet yksittäisiä maita vaalilainsäädännön kehittämisessä. EN:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen vaalitarkkailut ovat selvästi osoittaneet puutteita ja heikkouksia erityisesti uusien demokratioiden vaalikäytännössä, mutta mitään varsinaista mallia hyvälle vaalikäytännölle ei ole katsottu tarvittavan.

Yleistä säännöstöä kuitenkin peräänkuulutettiin yleiskokouksen vuonna 2001 hyväksymä päätöslauselmassa (1264 (2001)). EN:n perustuslakiasioihin erikoistunut nk. Venetsia-komissio (*European Commission for Democracy through Law, the Venice Commission*) perusti työryhmän (*Council for Democratic Elections*), johon kutsuttiin jäseniä myös parlamentaarista yleiskokouksesta ja EN:n kuntakongressista (työryhmällä on myös useita tarkkailijajäseniä). Työryhmä sai valmiiksi ehdotuksen vaalikäytännön säännöstöksi (*Code of Good Practice in Electoral Matters*) vuoden 2002 lopulla (dok. 9624, CDL (2002)17). Poliittisen komitean raportti (dok. 9682) sekä *päätöslauselma 1320* ja *suositus 1595 (2003)* ovat jatkoa tälle työlle.

Yleiskokouksen mielestä olisi eduksi laatia asiakirja, johon on kirjattu vapaiden demokraattisten vaalien yleiset periaatteet ja kriteerit ja jota vasten voitaisiin arvioida vaalien oikeellisuutta. *Päätöslauselmassa 1320 (2003)* ehdotetaan, että demokraattisten vaalien neuvostosta (*Council for Democratic Elections*) tulisi Venetsia-toimikunnan pysyvä asiantuntijaelin, ja neuvoston toiminnan kehittämistä. *Suosituksessa 1595 (2003)* ehdotetaan mm., että neuvoston vaalisäännöstö (*Code of Good Practice in Electoral Matters*) olisi

alkua uudelle yleissopimukselle ja että sen laadinnassa huomioitaisiin ODIHR:n (*Practical Guide to democratic elections – Best Practices*) ja ACEEEO:n (*Association of Central and Eastern European Election Officials*) laatimia suosituksia.

Sananvapaus sekä kokoontumis- ja yhdistymisvapaus ovat demokratian keskeisiä periaatteita, mutta miten suhtautua näihin periaatteisiin, kun nämä oikeudet voivat johtaa rasistisiin ja yksilöjä ja vähemmistöjä tai muita väestöryhmiä loukkaaviin puheisiin tai muihin ääri-ilmiöihin? Yksilöiden oikeudet on kirjattu useisiin EN:n keskeisiin sopimuksiin ja asiakirjoihin ja EN:n hallitustenvälisen ohjelman puitteissa seurataan mm. ääriliikkeiden toimintaa ja rasismia, muukalaisvihaa ja suvaitsemattomuuden ilmenemismuotoja. Yleiskokous on jälleen vuonna 2003 ottanut toistamiseen esille nämä ongelmat. *Ääripuolueiden ja -liikkeiden uhka Euroopan demokratielle* (dok. 9890, päätöslauselma 1344 (2003)) sekä raportti *rasismista, muukalaisvihasta ja suvaitsemattomuudesta poliittisissa puheissa* (dok. 9904, päätöslauselma 1345 (2003)) olivat esillä lokakuussa 2003. Keskusteluun osallistui mm. *Kimmo Sasi* Suomesta.

Raportissa *ääripuolueiden ja -liikkeiden uhasta Euroopassa* analysoidaan ilmiön ilmenemismuotoja, syitä ja vaikutuksia. Poliittinen ekstremismi on tänä päivänä uhka demokratialle lähes kaikkialla Euroopassa, sillä sen edustajat usein torjuvat demokraattisia toimintaperiaatteita. Raportissa todetaan, että on tärkeää torjua ääriliikkeiden syntyä ja estää niiden leviämistä mutta tämä ei voi onnistua, ellei puututa myös ilmiön syihin (sosiaalinen tyytymättömyys ja turhautuneisuus). Ilmiön torjumiseksi tarvitaan sekä viranomaisten että yleisen mielipiteen ja kansalaisten myötävaikutusta. Ilmiötä ei voida torjua ainoastaan sanktioilla, vaan muutoksen aikaansaamiseksi on vaikutettava yleiseen mielipiteeseen ja luotava yleinen suvaitsevainen asenne. *Päätöslauselmassa 1344 (2003)* yleiskokous tukee EN:n rasisminvastaisen toimikunnan ECRI:n toimintaa ja kehottaa jäsenmaiden hallituksia huomioimaan vaaran mm. selventämällä lainsäädäntöään (mm. sanktiot), rohkaisemalla poliittisia liikkeitä ja puolueita olemaan vuoropuhelussa ääriliikkeiden kanssa sekä laatimalla koulutus- ja tiedotuskampanjoita suvaitsemattomuuden, rasismia ja muukalaisvihaa torjumiseksi.

EN ja useat muut kansainväliset järjestöt ja toimijat ovat pitkään tehneet työtä *suvaitsemattomuuden, rasismia ja muukalaisvihaa torjumiseksi*, mutta silti viime vuosina ilmiö on levinnyt. Ilmiön torjumiseksi Venetsia-komissio on laatinut ohjeiston (*Guidelines on Prohibition and Dissolution of Political Parties and Analogous Measures*), ja EN:n rasisminvastainen toimikunta on hyväksynyt suosituksen (*ECRI General Policy Recommendation No 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination*) ääri-ilmiöiden torjumiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi. EN:lla ja YK:lla on myös asiaa koskevia yleissopimuksia. Yleiskokous kehottaa jäsenmaitaan allekirjoittamaan ja noudattamaan edellä mainittuja kansainvälisiä normeja. Vuonna 1998 valmistui Euroopan puolueiden yhteinen rasisminvastainen peruskirja (*Charter of European Parties for a Non-Racist Society*), jota pitäisi uudelleen lanseerata laajemmin Euroopassa. Ao. peruskirja muodostaa hyvän lähtökohdan työlle torjua rasistisia, suvaitsemattomia ja muukalaisvihaa lietsovia puheita poliitikasta. Peruskirja oli yksi pääaiheista yleiskokouksen ja Euroopan parlamentin yhteisistunnossa 25. syyskuuta 2003 (ks. s. 33).

Monet konfliktit ja jännitteet valtioiden sisällä ja niiden välillä tämän päivän Euroopassa liittyvät vähemmistöjen vaatimuksiin saada itsenäisesti päättää omista asioistaan. Yleiskokous on raportissaan (dok. 9824) tutkinut, miten *itsehallintomallit voivat myötävaikuttaa myönteisesti* kriisien ratkaisuun. Raportissa tarkastellaan itsehallinnon eri esiintymismuotoja, institutionaalisia puitteita ja lainsäädännöllistä pohjaa. Lisäksi on esitetty useita onnistuneita itsehallintomuotoja, mm. Ahvenanmaan, Färsaarten ja Etelä-Tyrolin itsehallintoa. Raportissa tarkastellaan myös, miten itsehallintomalleja sovelletaan eri valtiomuotojen puitteissa (liittotasavallassa, yhtenäisen valtiorakenteen sisällä ym.). Lopuksi raportissa pohditaan, miten itsehallinnon kehittäminen voisi auttaa tilannetta mm. Georgian Abhasiassa, Moldovan Transnistriassa, Kosovossa ja Tshetsheniassa.

Päätöslauselmassa 1334 (2003) yleiskokous toteaa, että alueellista itsehallintoa on mahdollista soveltaa kaikissa valtiomalleissa. Lähtökohtana tulee olla tasapaino väestön enemmistön ja vähemmistön välillä ja malli, joka ei kyseenalaista valtion alueellista koskemattomuutta. Päätöslau-

selmassa on kirjattu itsehallinnon peruseriaatteen seuraavasti: itsehallinto on määriteltävä yhteisessä sopimuksessa, itsehallinnosta on säädettävä perustuslaissa (ei siis ainoastaan lailla), itsehallintoalueella tulee olla oma edustajisto ja toimeenpaneva toimielin, ja keskushallinnon on huolehdittava, että itsehallintoalueella on riittävät resurssit. Itsehallintoalueella asuvien vähemmistöjen oikeudet on turvattava, ja itsehallintoalueen ja keskushallinnon välisiä kiistoja varten on oltava oma sovittelumekanismi. *Suositus 1609 (2004)* sisältää kehotuksen ministerikomitealle valmistella itsehallintoa koskeva yleissopimus. Vuonna 1985 EN hyväksyi Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan (ETS 122). EN:n ensimmäinen huippukokous vuonna 1993 tuki ehdotusta laatia vastaavanlainen peruskirja alueellisesta itsehallinnosta, ja yleiskokous antoi jo vuonna 1997 lausunnon peruskirjaluonnoksesta. Asia ei kuitenkaan ole edennyt ministerikomiteassa. Suosituksessa alueellisesta itsehallinnosta yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa laatimaan alueellista itsehallintoa koskeva peruskirja (*Charter on autonomous areas*), joka voisi pohjautua aikaisemmin tehtyyn työhön. Jatkona tälle työlle *Mikko Elo* esitti marraskuussa 2003 aloitteen itsehallintoperuskirjan laatimiseksi.

Yleiskokous on myös pohtinut kokonaisvaltaisesti *demokratian tulevaisuutta ja demokraattisten instituutioiden aseman vahvistamista* (dok. 9951; päätöslauselma 1353 (2003) ja *suositus 1629 (2003)*). EN on laatinut useita sopimuksia, peruskirjoja ja poliittisia julistuksia ym. asiakirjoja, joissa painotetaan demokratian eri instituutioiden ja hallintomenetelmien merkitystä. Yleiskokous on huolissaan siitä, että kansalaisten kiinnostus politiikkaan ja osallistuminen vaaleihin on laantunut. Globalisaatio on myös osaltaan lisännyt kansalaisten etäännyttä. Tämän takia yleiskokouksen mielestä on tärkeitä, että kansainvälisillä järjestöillä on parlamentaarinen ulottuvuus. Avointa ja asiallista tiedottamista käyttäen mm. uuden teknologian tarjoamia mahdollisuuksia olisi käytettävä hyväksi. Poliittisen toiminnan tulisi olla avointa, vastuuntuntoista ja kontrollin alaista. Päätöslauselma sisältää ehdotuksia siitä, miten päätöksentekoprosessia voitaisiin kehittää. *Suosituksessa 1629 (2003)* yleiskokous ehdottaa, että EN:n hallitustenvälisen ohjelmaan kuuluisi demokraatiaprojekteja sekä esim.

nuorten demokraattisten johtajien koulutusohjelmia. EN:n paikallis- ja aluedemokratian johtokomitean mandaattiin pitäisi liittää demokratian standardien seuranta kaikilla hallintotasoilla. Lisäksi olisi selvitettävä, miten Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 3 artikla oikeudesta vapaisiin vaaleihin on toteutunut. EN on asettanut korruptionvastaisen työryhmän (*Group of States against Corruption*), johon myös Andorran, Armenian, Italian, Itävallan, Liechtensteinin, San Marinon, Sveitsin, Turkin, Ukrainan ja Venäjän toivotaan viipymättä liittyvän.

Oikeusvaltion periaatteisiin kuuluu yleisen syyttäjän (*public prosecutor*) ja tuomiovallan riippumattomuus. Yleiskokouksen raportissa *yleisen syyttäjän roolista demokratiassa* (dok. 9796) on tuotu esille eroja yleisen syyttäjän asemassa eri jäsenmaissa, jotka kävivät ilmi raportin valmisteluvaiheessa kerätyistä vastauksista jäsenmailta. Koska myös oikeudellinen yhteistyö Euroopan maiden välillä jatkuvasti lisääntyy, olisi eduksi, että syyttäjän asema olisi jäsenmaissa määritelty yhteisesti sovittujen periaatteiden pohjalta. EN:n ministerikomitea hyväksyi vuonna 2000 suosituksen yleisen syyttäjän roolista oikeusjärjestelmässä (REC (2000) 19) *The role of the Public Prosecutor in the criminal judicial system*), jonka yleiskokouksen mielestä tulisi ohjata jäsenmaita niiden määritelmässä yleisen syyttäjän asemaa omassa maassaan. *Suosituksessa 1604 (2003)* yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa täydentämään edellä mainittua ministerikomitean suositusta useilla säädöksillä. Vuonna 2000 järjestettiin ensimmäistä kertaa Euroopan yleisten syyttäjien konferenssi. Yleiskokouksen mielestä tätä yhteistyömuotoa olisi vakinaistettava osana EN:n toimintaa.

3.6 Ihmisoikeudet ja tasa-arvo

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen allekirjoittaminen ja ratifioiminen (ml. kuolemanrangaistuksen kieltäminen) on EN:n jäsenyyden ehto. EN:n luoma ihmisoikeusjärjestelmä on ainutlaatuinen maailmassa, sillä se antaa yksittäisille kansalaisille mahdollisuuden valittaa mahdollisista ihmisoikeusloukkauksista ylikansalliseen tuomioistuimeen, jonka päätökset sitovat jäsenmaiden hallituksia. Euroo-

pan ihmisoikeustuomioistuin toimii itsenäisesti ja riippumattomasti. Ihmisoikeustuomioistuimen toiminta osoittaa, että ihmisoikeusloukkauksia esiintyy kaikissa EN:n jäsenmaissa.

Yleiskokous on vuonna 2003 kiinnittänyt huomioita siihen, että *Euroopan ihmisoikeussopimusta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä ei voida soveltaa* tai ei ole mahdollista panna täytäntöön kaikkialla. Syitä on monia, kuten alueelliset ja/tai aseelliset konfliktit. Joissakin tapauksissa voi olla kyse siitä, että kansalaisilla ei ole todellista mahdollisuutta tehdä valitusta. Raportissa (dok. 9730) analysoidaan seitsemän eri tilannetta, joiden puitteissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimivalta on kyseenalaista. Näistä kuusi ovat ongelmallisia (sisällissota tai hätätilan julistaminen alueella, sopimusosapuoli ei hallinnoi aluetta, sopimusosapuoli puuttuu aseellisesti toisen sopimusosapuolen alueeseen tai valloittaa sitä). Yleiskokouksen ehdotus (*suositus 1606 (2003)*) asian korjaamiseksi on syyttäjän viran perustaminen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen yhteyteen.

Kuolemanrangaistus on poistettu EN:n jäsenmaista ja sen poistaminen kaikkialta maailmasta on EN:n tavoite. Lähin seuraava tavoite on *kuolemanrangaistuksen poistaminen EN:n tarkkailijamaista*. Yleiskokous hyväksyi vuonna 2001 periaatekannanoton (*päätöslauselma 1253 (2001)*) tarkkailijamaista ja totesi, että kuolemanrangaistus ei sovi yhteen järjestön tarkkailija-aseman kanssa. Ongelma on erityisen vaikea *Japanin ja USA:n* kohdalla. Yleiskokous käsitteli aihetta edellisen kerran vuonna 2001 ja määräsi määräajan, johon mennessä edellytetään toimenpiteitä kohti kuolemanrangaistuksen poistamista. Yleiskokous on käynnistänyt keskustelua Japanin parlamentin edustajien kanssa ja järjesti yhteisen seminaarin vuonna 2001, mutta sen jälkeen viisi kuolemanrangaistusta on toteutettu Japanissa. Yleiskokouksen presidentti Peter Schieder nosti kuolemanrangaistuksen esille vierailunsa aikana Japanissa helmikuussa 2003. Keväällä 2003 järjestettiin seminaari Illinoisin osavaltiossa USA:ssa, jossa vallitsee moratorio, ja Washington DC:ssa, mutta seminaarit eivät tuottaneet toivottua tulosta.

Päätöslauselmassa 1349 (2003) dok. 9908) yleiskokous toistaa kantansa asiassa ja vetoaa Japanin ja Yhdysvaltain parlamentaarikkoihin keskuste-

lemaan asiasta ja ilmaisee tukensa niille tahoille (mm. kansalaisjärjestöille), jotka toimivat kuolemanrangaistuksen poistamiseksi. Yleiskokous palaa aiheeseen uudelleen viimeistään vuonna 2005.

Ihmisoikeuksien edistämistä tapahtuu sekä luomalla oikeudellisia normeja ja käytäntöjä että valvomalla niiden noudattamista kansallisella tasolla. Eräs valvontamekanismi on *oikeusasiamiesinstituutio*, joka on lähtöisin Ruotsista 1800-luvun alusta. Sieltä se on erityisesti 1970-luvun jälkeen levinnyt ympäri maailmaa. Kansainvälisen oikeusasiamiesinstituutin mukaan oikeusasiamiehiä on noin 140 maassa. EU perusti oman oikeusasiamiehen viran vuonna 1995, joka mainitaan myös Euroopan unionin perusoikeusasiakirjassa. Yleiskokous hyväksyi syksyllä raportin oikeusasiamiestoiminnasta (dok. 9878) sekä *suosituksen 1615 (2003)*, jossa määritellään yhteiset kriteerit. Yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa laatimaan hyvän hallinnon mallia (*Model Code of Good Administration*) yhteistyössä EN:n ihmisoikeusvaltuutetun, Venetsia-toimikunnan asiantuntijoiden ja yleiskokouksen kanssa.

Tieteellinen tutkimus lääketieteen alalla on tuonut uusia eettisiä kysymyksiä, joihin EN on ottanut tai joutuu ottamaan kantaa. Yksi niistä liittyy *kantasolututkimukseen*, josta komitea pitkän valmistelun jälkeen hyväksyi raportin (dok. 9902). Käsittely yleisistunnossa jouduttiin lykäämään aiheen kiistanalaisen luonteen takia mutta järjestettiin lopulta lokakuussa 2003. EN on käsitellyt useita vaikeita eettisiä kysymyksiä ja laatinut mm. yleissopimuksen ihmisten kloonauksen kieltämisestä (ETS 168) sekä yleissopimuksen ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä (ETS 168). Yleiskokous hyväksyi *päätöslauselman 1352 (2003)*, jossa kehoitetaan perustamaan laajalaisia asiantuntijaryhmiä käsittelemään eettisiä kysymyksiä sekä vedotaan avoimuuden lisäämiseksi keskustelussa.

Toinen uusi ilmiö liittyy *siirrännäiselinten kauppaan* (dok. 9822). Elinten siirto voi pelastaa ihmishenkiä, ja tutkimus ja kehitys alalla etenee nopeasti. Elinsiirroista, erityisesti munuaisten siirroista, on tullut rutiininomainen kirurginen toimenpide, mutta ongelmana on usein elinten saatavuus. Ihmiselinten laitonta kauppaa on havaittu useiden vuosikymmenien ajan, mutta se

on ollut Euroopassa suhteellisen pieni ilmiö. Nyttemmin rikolliset toimijat erityisesti Keski- ja Itä-Euroopan maissa ovat havainneet tuottavan markkinaraon. He käyttävät hyväksi taloudellisessa ahdingossa eläviä ihmisiä, jotka rahallisesta korvauksesta ovat valmiita luopumaan esim. munuaisesta. Ihmiselinten laittomasta kaupasta on tullut vakava eettinen ongelma. Vuonna 2002 EN hyväksyi lisäpöytäkirjan Euroopan ihmisoikeus- ja bioetiikkasopimukseen ihmiselinten ja kudosten kaupan kieltämisestä. Yleiskokouksen mielestä EN:n ja sen jäsenmaiden olisi kuitenkin syytä tiukentaa lainsäädäntöä ja valvontaa ilmiön torjumiseksi. Tarkemmat toimenpide-ehdotukset on kirjattu *suosituksessa 1611 (2003)*.

Kolme yleiskokouksen raporteista käsitteli naisia koskevia ongelmia.

Naiskauppaan ja prostituutioon liittyy usein rikollista toimintaa. Asiasta on toistamiseen keskusteltu yleiskokouksessa (dok. 9795, *päätöslauselma 1337 (2003)*). Prostituutioon liittyvä naiskauppa on ihmisloukkaus. Syyt ovat useimmiten taloudelliset eli lähtömaissa vallitseva köyhyys ja tulevaisuudennäkymien puute erityisesti naisilla. Ao. maiden talouden kohentaminen toisi pitkällä tähtäimellä mahdollisesti parannusta tilanteeseen, mutta yleiskokouksen mielestä tarvitaan myös yhteinen eurooppalainen strategia sekä toimenpiteitä uhrien auttamiseksi. Tarvitaan lainsäädännöllisiä toimenpiteitä ja ennalta ehkäisevää toimintaa, joita yleiskokous on luetellut *päätöslauselmassa 1337 (2003)*.

EN ja YK kieltävät nk. *kunniamurhat* eli naisten murhaamisen perheen tai suvun kunnian nimissä. Mainitut järjestöt ovat hyväksyneet päätöslauselmia ja muita päätöksiä, jotka kieltävät kunniamurhat. Yleiskokouksen raportin (dok. 9720) mukaan ilmiö on kuitenkin lisääntynyt Euroopassa ja nimenomaan muslimiväestön keskuudessa, vaikkakaan islaminusko ei puolla kuolemanrangaistusta ”kunniarikoksista”. Huolestuttavasti lisääntyvän ilmiön edessä yleiskokouksen mielestä kansainvälisen yhteisön ja hallitusten olisi panostettava enemmän ilmiön torjumiin. Tarvitaan lainsäädännöllisiä ja ehkäiseviä toimenpiteitä, viime kädessä myös uhrien ja potentiaalisten uhrien suojelutoimenpiteitä (*suositus 1327 (2003)*).

Kolmas naisia erityisesti koskeva raportti käsittelee nk. *Meksiko City-politiikkaa vapaavalintai-*

sen perhesuunnittelun vaikutuksista Euroopassa (dok. 9901, *päätöslauselma 1347 (2003)*). Yleiskokoukseen osallistui mm. *Irina Krohn*.

Vuonna 1994 172 valtiota hyväksyi YK:n väestökongressin (*ICPD*) toimintaohjelman, joka sisältää mm. oikeuden vapaavalintaiseen perhesuunnitteluun. Toimintaohjelman periaatteet toistettiin vuonna 2002 hyväksytyssä Ottawan julistuksessa (*Ottawa Statement of Commitment*). USA:n presidentti Ronald Reagan ilmoitti YK:n väestökongressissa Meksiko Cityssä vuonna 1984, että USA ei myönnä kehitysapua kansainvälisille kansalaisjärjestöille ja projekteille, jotka toimivat abortin laillistamisen puolesta. Presidentti Bill Clinton luopui tästä nk. Meksiko City-politiikasta, mutta presidentti George W. Bush palautti sen. Useat kansainväliset järjestöt ml. kansalaisjärjestöt toimivat perhesuunnittelun kehittämiseksi ja ovat riippuvaisia ulkopuolista rahoituksesta, josta USA:n osuus on merkittävä. Presidentti Bushin linjanvedon seurauksena useilla kansalaisjärjestöillä on merkittäviä taloudellisia vaikeuksia, vaikkakin monet hallitukset (ml. Suomi) ovat vastapainoksi lisänneet apuaan. Monet järjestöistä toimivat myös EN:n jäsenmaissa, joissa resurssien väheneminen on vaikeuttanut toimintaa (dok. 9901). *Päätöslauselmassa 1347 (2003)* yleiskokous kehottaa hallituksia toimimaan edellä mainitun Ottawan julistuksen tavoitteiden puolesta sekä pyrkimään vuoropuheluun USA:n kanssa kielteisten vaikutusten torjumiseksi erityisesti Euroopan maissa.

Muita tasa-arvoon liittyviä raportteja vuonna 2003 olivat raportit *sovittelumenettely perheiden sisällä ja sukupuolten välinen tasa-arvo* (dok. 9983, *suositus 1639 (2003)*), *naiset ja mikrolainat* (dok. 9696, *päätöslauselma 1328 (2003)*) sekä *yhteistyökumppanien asema perheyrittäjissä* (dok. 9800, *päätöslauselma 1329 (2003)*).

3.7 Yleiseurooppalaisen oikeusnormiston kehittäminen

Yleiskokous osallistuu yleiseurooppalaisen normiston kehittämiseen antamalla lausuntoja uusista sopimuksista sekä seuraamalla ja kommentoimalla voimassa olevia sopimuksia.

Vuonna 2003 Euroopan neuvosto sai valmiiksi kolme uutta yleissopimusta. EN:n sopimusluttelo sisältää n. 190 kansainvälistä sopimusta, joihin EN:n jäsenmaat ja useimpien sopimusten kohdalla myös ei-jäsenmaat voivat liittyä. Suomi on vuoden 2003 loppuun mennessä allekirjoittanut 88 EN:n yleissopimusta.

EN:n yleissopimus terrorismin vastustamisesta (ETS 90) valmistui vuonna 1977 ja astui voimaan vuonna 1978. Ensimmäisen yleissopimuksen tarkoitus on helpottaa terroritekoihin syyllistyneiden henkilöiden luovuttamista. Yleiskokous on useaan otteeseen keskustellut terrorismin vastustamisesta yleisellä tasolla ja korostanut mm. tarvetta täydentää ja laajentaa terroritekojen määritelmää (vrt. suositus 1534 (2001), 1550 (2002)).

Vuoden 2003 alussa yleiskokous antoi *lausuntonsa 242 (2003)* edellä mainitun yleissopimuksen lisäpöytäkirjasta (*draft additional protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism*). Lisäpöytäkirjaehdotus sisältää useita merkittäviä muutoksia alkuperäiseen sopimustekstiin; rikostyyppien lukumäärää on lisätty, rikoksista epäiltyjen luovuttamista koskevia säännöksiä on täsmennetty ja yleissopimuksen seurantamenettelyä on kehitetty. Varaukset sopimukseen ovat edelleen mahdollisia mutta vaikeampia tehdä. EN:n rikosongelmia käsittelevä johtoryhmä (*European Committee on Crime Problems CDPC*) veloitetaan laatimaan ministerikomitealle vuosiraportti sopimuksen noudattamisesta. Yleiskokous ehdottaa lausunnossaan, että raportti lähetettäisiin myös yleiskokoukseen. Yleiskokous ehdottaa lisäksi, että EN:n laatisi uuden yleisluonteisen terrorismin vastaisen yleissopimuksen, jossa huomioitaisiin YK:ssa tehty työ.

EN:n ministerikomitea hyväksyi lisäpöytäkirjan terrorismin vastustamista koskevaan yleissopimukseen (ETS 190) toukokuussa 2003, ja sen on allekirjoittanut vuoden 2003 loppuun mennessä 34 maata.

Yleissopimus eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana (ETS 65) oli alansa ensimmäinen kansainvälinen sopimus ja astui voimaan vuonna 1971 ja sen *lisäpöytäkirja* (ETS 103) vuonna 1989. Yleissopimus sisältää säädöksiä pakollisista normeista eläinten kansainvälistä kuljetusta varten. Yleissopimus on kuitenkin monilta osin

vanhentunut ja kaivannut täsmennyksiä. *Lausunnossaan 245 (2003)* yleiskokous ilmaisee tyytyväisyytensä lisäpöytäkirjan tuomista parannuksista. Lisäpöytäkirja täsmentää ja laajentaa määritelmiä sekä selkiinnyttää eri osapuolten vastuuta. Uuden sopimuksen mukaan seurantamenettelyä ja valvontaa tehostetaan myös kotimaan kuljetusten osalta. Uuden sopimustekstin valmistusvaiheessa EN:n on kuullut eri kansalais- ja ammattijärjestöjä sekä EU:n komissiota. EN kehottaa Euroopan unionia allekirjoittamaan sopimuksen ja kehittämään direktiivejä samansuuntaisesti. Lopuksi yleiskokous toivoo yhteistyötä, jotta Keski- ja Itä-Euroopan maat saataisiin noudattamaan säädöksiä.

Raportit *kansallisista vähemmistöistä* ovat säännöllisesti yleiskokouksen oikeudellisen komitean asialistalla. Vuoden 2003 raportti (dok. 9862) sisältää arvion siitä, miten EN:n kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus (ETS 157) on toiminut ja miten sen seurantaa voitaisiin kehittää. *Suosituksessa 1623 (2003)* on todettu suurimmat puutteet ja kynnyksykysymykset. Yleiskokouksen mielestä kaikkien jäsenmaiden olisi ratifioitava sopimus, ja ministerikomitean, yleiskokouksen ja kuntakongressin tulisi kiinnittää huomioita sopimuksen soveltamiseen mm. monitorointitoiminnan puitteissa. EN:n jäsenmaista Andorra, Ranska ja Turkki eivät ole allekirjoittaneet sopimusta ja Belgiassa on edelleen merkittäviä varauksia. Puitesopimuksen tulkinna yleiskokous lausuu mielipiteenään, että osapuolet eivät voi yksipuolisesti päättää, mitkä alueella asuvat vähemmistöt kuuluvat puitesopimuksen suojeluun. Yleiskokous kiinnittää erityistä huomiota sopimuksen artiklaan 10, jonka mukaan vähemmistöjen oikeutta perustaa yksityisiä radio- ja/tai televisiolähetysvälineitä vähemmistökielillä ei saisi rajoittaa. Suosituksessa on myös erityismaininta romanivähemmistön suojelusta. Puitesopimuksen noudattamista valvoo asian tuntijakomitea (*advisory board*). Suositus sisältää ehdotuksia siitä, miten komitean toimintaa voitaisiin kehittää. Yleiskokouksen mielestä puitesopimuksen soveltamista pitäisi myös kehittää lisäämällä yhteistyötä Euroopan unionin ja ETYJ:n kanssa.

EN laatii omaa eurooppalaista oikeudellista normistoa mutta tukee myös mm. YK:n toimintaa. EN on johdonmukaisesti tukenut *kansainvä-*

lisen rikostuomioistuimen (ICC) toimintaa ja käsitellyt aihetta säännöllisesti. Vuonna 2003 hyväksytty raportti (dok. 9844) kuvaa tilannetta kesäkuussa 2003. Raportissa ilmaistaan huoli sen johdosta, että monet maat eivät ole allekirjoittaneet tai ratifioineet sopimusta, sekä sen johdosta, että YK:n turvallisuusneuvosto päätti kesäkuussa 2003 pidentää YK:n päätöslauselman 1422:n sovellusaikaa 12 kuukaudella. Päätöslauselman mukaan voidaan lykätä ei-sopimuspuolten rauhanturvaajia koskevien rikosjuttujen käsittelyä ICC:ssä. *Päätöslauselmassa 1336 (2003)* yleiskokous vetoaa jäsenmaihin ja tarkkailijamaihin, jotta ne allekirjoittaisivat kansainvälisen rikostuomioistuimen peruskirjan (Suomi on ratifioinut vuonna 2002), ilmaisee tyytymättömyytensä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1422 pidennyksen johdosta sekä kehottaa jäsenmaita ja tarkkailijamaita olemaan allekirjoittamatta tai ratifioimatta kahdenvälisiä luovuttamattomuussopimuksia USA:n kanssa.

3.8 Kulttuuri, koulutus, nuoriso, urheilu, teknologia ja tiede

Kulttuuri ja koulutus ovat Euroopan neuvoston ydintoimialoja, ja näillä aloilla EN on laatinut useita yleissopimuksia. Euroopan koulutusministerit lanseerivat ministerikonferenssissa vuonna 1998 nk. Bologna-prosessin, jonka tavoitteena on vuoteen 2010 mennessä luoda eurooppalainen korkeakoulutuksen alue (*European Higher Education Area*). Vuonna 2001 ministerit kokoontuivat Prahassa arvioimaan miten hanke oli edistynyt. Seuraava ministerikonferenssi oli syyskuussa 2003, jota ennen yleiskokous käsitteli aihetta oman raportin (dok. 9880) pohjalta ja hyväksyi aihetta koskeva *suosituksen 1620 (2003)*.

Prosessin tavoitteena on luoda yliopisto- ja korkeakoulututkintojen vertailujärjestelmä, jonka avulla olisi helppo vertailla eri maiden tutkintoja sekä edistää opiskelua eri maissa. Vuonna 1997 EN ja Unesco laativat yhdessä yleissopimuksen korkeakoulututkintojen vertailujärjestelmästä (*Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, the Lisbon Recognition Convention*). Suosi-

tuksessa yleiskokous kehottaa ministerineuvostoa ylläpitämään EN:n roolia prosessissa sekä huolehtimaan, että mahdollisimman moni Euroopan maista sekä Euroopan lähialueilla sijaitsevista maista (kuten Välimeren maat) allekirjoittaisi Lissabonin-sopimuksen. Yleiskokous ottaa myös esille tarpeen keskustella ja määrittellä viranomaisten velvollisuuden ja osuuden korkeakoulutuksen ja tutkimuksen turvaamiseksi.

Kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistäminen ja säilyttäminen ovat toinen EN:n ydintoimialoista. Yleiskokous hyväksyi syyskuussa raportin *taideopiskelun edistämisestä* (dok. 9881; *suositus 1621 (2003)*). Siinä korostetaan tarvetta antaa tukea kansallisille toimijoille ja viranomaisille, joiden tehtävänä on kehittää taideopiskelua sekä säilyttää kulttuuri- ja taideperintöä. Suositus sisältää toimenpide-ehdotuksia eri toimialoilla (mm. akatemioissa, museoissa, kouluissa sekä median, matkailun ja käsityötaiteiden aloilla).

Euroopan kulttuuriperintö (historialliset rakennukset, taideteokset, monumentit ym.) on sekä julkisessa että yksityisessä omistuksessa. Yhteisen *kulttuuriperinnön vaaliminen*, säilyttäminen ja kunnostaminen vaatii kuitenkin paitsi työtä myös runsaasti rahaa. Yleiskokous on käsitellyt aihetta raportissa (dok. 9913 rev.) ja hyväksynyt *suosituksen 1634 (2003)*, joka sisältää ehdotuksia siitä, miten mm. verohelpotuksin ja muilla taloudellisilla keinoilla sekä lisääntyvällä yhteistyöllä julkisen ja yksityisen sektorin (ml. kansalaisjärjestöt) välillä voidaan säilyttää ja ylläpitää yhteistä kulttuuriperintöämme. Yleiskokouksen mielestä EN tulisi tiivistää yhteistyötä myös Euroopan unionin kanssa, jotta ei-julkiset omistajat voivat myös tulevaisuudessa huolehtia yhteisen perintömme säilymisestä tuleville sukupolville.

Suosituksessa (1492/2001) kansallisten vähemmistöjen oikeuksista yleiskokous ehdotti ministerikomitealle, että viittomakielen pitäisi saada samanlainen asema kuin alueellisilla ja vähemmistökielillä on. Uudessa raportissa *viittomakielen asemasta* (dok. 9738) yleiskokous toteaa, että toivottua edistystä ei ole tapahtunut ja ehdottaa *suosituksessa 1598 (2003)* eräitä lisätoimenpiteitä viittomakielen aseman parantamiseksi. Yleiskokouksen mielestä viittomakielen pitäisi saada virallinen tunnustus ja viittomakieltä käytävien mielipiteitä olisi huomioitava. Yleiskokous ehdottaa, että laadittaisiin lisäpöytäkirja

alueellisia tai vähemmistökieliä koskevaan eurooppalaiseen peruskirjaan (ETS 148) ja että otettaisiin jo valmisteluvaiheessa mukaan kuulovammaisten edustajia. Suosituksessa on lisäksi lueteltu eräitä jäsenmaiden hallituksille ja viranomaisille osoitettuja toimenpide-ehdotuksia. Suomalainen viittomakieli on yksi Suomessa käytettävistä vähemmistökielistä, ja Suomen perustuslaissa todetaan, että viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet on turvattava lailla. *Tytti Isohookana-Asunmaa* kertoi mm. Suomen tilanteesta puheenvuorossaan.

3.9 Sosiaaliset kysymykset

Todellisen demokratian toteutumiseen tarvitaan myös ihmisten perustarpeita turvaavia sosiaalisia toimenpiteitä. Yleiskokouksen sosiaalikomitean vuoden 2003 raportit ovat käsitelleet toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteellisia kysymyksiä ja haasteita (väestön ikääntyminen, terveydenhuollon uudistaminen) sekä eräiden väestöryhmien erityisongelmia (vammaiset, teini-ikäiset nuoret, laitoksissa asuvat lapset).

Eri ikäryhmät tarvitsevat erilaisia yhteiskunnallisia palveluja. Lähes kaikissa teollisuusmaissa on havaittavissa sama kehityssuunta: väestön ikääntyminen eli yli 60-vuotiaiden osuus väestöstä lisääntyy, syntyvyys laskee ja elinikä kohoaa. Tämä on merkittävä haaste kaikkien maiden sosiaalipolitiikalle.

Väestön ikääntymisestä keskustellaan useilla kansainvälisillä foorumeilla, mutta mitään yleispätevää sosiaalipolitiikan mallia ei ole luotu. Yleiskokouksen raportissa *sosiaalipolitiikan haasteista ikääntyvässä Euroopassa* (dok. 9615) on käsitelty väestökehityksen vaikutuksia mm. työmarkkinoiden, terveyshuollon, eläkejärjestelmien ja perhepolitiikan kannalta sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ja iäkkäiden kansalaisten oikeuksien kannalta. *Suosituksessa 1591 (2003)* yleiskokous korostaa, että nykyistä kehityssuuntaa ja sen tuomia haasteita on tarkasteltava osana laajempaa poliittista keskustelua. Väestönkasvu on huomioitava erityisesti koulutus-, perhesuunnittelu- ja väestöpolitiikassa sekä lyhyellä että keskipitkällä tähtäimellä. Olisi sovittava muutamista yhteisistä peruseriaateista, jotka

ohjaisivat uudistuksia Euroopassa. Työssä käyvän väestön ja ei-aktiiviväestön taloudellista riippuvuussuhdetta olisi vähennettävä, jotta eläkejärjestelmä toimisi. Tarvitaan uutta ajattelumallia työn järjestämisessä, jotta sekä nuoremmat että iäkkäämmät työntekijät saataisiin työelämään. Iäkkäiden kansalaisten oikeusturvan ja toimeentuloturvan varmistamiseksi on ylläpidettävä yhteiskunnan voimin perustoimeentulojärjestelmä. Naisten tasa-arvoinen osallistuminen työelämään edellyttää joustavuutta työjärjestelmään, jotta työ- ja perhe-elämän tarpeet voidaan yhteensovittaa.

Yllämainittujen institutionaalisten uudistusten ja muutosten lisäksi tarvitaan myös muutoksia ihmisten asenteissa sekä yhteiskunnan arvoissa. Koska väestönkasvu on myös rasite ympäristölle, tarvitaan enemmän kansainvälistä solidaarisuutta mm. hyvinvoinnin ja luonnonvarojen tasapuolisen jakaantumisen turvaamiseksi. Yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa keskustelemaan työeläkejärjestelmistä yleiseurooppalaisella tasolla ja toimenpiteistä perhe- ja työelämän yhteensovittamiseksi sekä tarkistamaan maahanmuuttopolitiikkaa.

Maailman terveysjärjestö (*World Health Organisation, WHO*) hyväksyi vuonna 1996 nk. Ljubljanan peruskirjan (*Ljubljana Charter*), jossa on määritelty periaatteet terveydenhuollon uudistamisessa. Nämä ovat ihmisen arvokkuuden kunnioittaminen, tasapuolisuus, solidaarisuus ja ammatillinen etiikka. Yleiskokouksen raportti *terveydenhuollon uudistamisesta Euroopassa: miten yhteensovittaa tasapuolisuus, laatu ja tehokkuus* (dok. 9903) tarkastelee eri trendejä terveydenhuollon uudistamisessa ja erityisesti kehitystä Keski- ja Itä-Euroopan maissa. Terveydenhuoltojärjestelmiin kohdistuu useita vaikeasti yhteensovitettavia paineita. Vaaditaan tehokkuutta, laatua ja tasapuolisuutta, mutta terveydenhuollon resursseja ei saisi lisätä. Ongelmaa on tarkasteltu eri tasoilla EN:ssä. EN:n toisen huippukokouksen loppupäätelmissä on kirjattu tavoitteeksi sosiaalisen koheesion ja solidaarisuuden edistäminen. EN:n terveysministerikonferenssi keskusteli viimeksi kesäkuussa 2003 Oslissa terveydestä, ihmisoikeuksista ja ihmisarvosta. *Suosituksessa 1626 (2003)* yleiskokous ohjeistaa ministerikomiteaa mm. seuraavasti: valtion rooli terveydenhuollossa on turvattava ja terveyspalvelujen tasapuoli-

nen saatavuus taattava; perushoitoon ja ennalta ehkäisevään hoitoon on panostettava enemmän; potilaan oikeuksia on kunnioitettava; terveydenhuollon kolmen perinteisen ”pilarin” (akuutti hoito, pitkäaikaishoito, kuntoutus) rinnalla on panostettava enemmän ennalta ehkäisevään hoitoon. Väestön liikkuvuuden ja matkailun lisääntyessä terveydenhuoltoon on tullut kansainvälisiä riskejä (mm. epidemioita). Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa (artiklat 11 ja 12) on kirjattu oikeus terveyden suojeluun ja oikeus sosiaaliturvaan. Yleiskokouksen mielestä näiden artiklojen sovellusala olisi laajennettava kattamaan myös terveydenhoitoa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja sosiaalisessa peruskirjassa kirjatut perusoikeudet koskevat kaikkia kansalaisia, mutta käytännössä monien vammaisryhmien kohdalla kaikki oikeudet eivät toteudu.

EU:n neuvosto julisti vuoden 2003 Euroopan vammaisten vuodeksi, ja sen johdosta järjestettiin mm. toinen Euroopan maiden ministerikongressi vammaisten asioista toukokuussa Espanjassa. Yleiskokous käsittelee aihetta vuoden alussa tammikuussa. Raportissa (dok. 9632) yleiskokous tukee ministerikongressin pyrkimystä aikaansaada *eurooppalainen vammaispolitiikka*, jossa olisi tarkennettu ne alueet, joihin on syytä panostaa tällä vuosikymmenellä. Raportin mukaan 10-15 % Euroopan väestöstä kärsii jonkinlaisesta vammaisuudesta. Vammaisten poliittisten, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuurioikeuksien turvaamisen tulisi olla kaikkien jäsenmaiden yhteinen poliittinen tavoite. Tarvitaan sekä konkreettisia toimenpiteitä että asennemuutosta. Yleiskokouksen *suositus 1592 (2003)* käsittelee *vammaisten yhteiskunnallista osallistumista* ja sisältää ehdotuksia ja suosituksia toimenpiteiksi sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla.

Konkreettisina toimenpiteinä yleiskokous kehottaa jäsenmaita allekirjoittamaan ja ratifioimaan eurooppalainen sosiaali- ja terveysalan osittaisopimuksen (Suomi ratifioinut vuonna 1995) sekä ministerikomiteaa lisäämään syrjinnän kieltämistä vammaisuuden perusteella EN:n kahdessa keskeisessä sopimuksessa (Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä sosiaalisessa peruskirjassa). EN:n ministerikomitea hyväksyi vuonna 1992 suosituksen (R (92)6) kokonaisvaltaisen vammaispolitiikan puolesta. Yleiskokouk-

sen mukaan jäsenmaiden tulisi raportoida säännöllisesti siitä, miten suositus on huomioitu kansallisella tasolla. Muita konkreettisia toimenpiteitä on vero- ym. helpotusten kehittäminen yrityksille ja viranomaisille, jotka palkkaavat vammaisia, sekä koulutuslaitosten välisen yhteistyön kehittäminen siten, että vammaisten siirtyminen työelämään helpottuisi. Suosituksen mukaan vammaiskysymykset tulisi huomioida paremmin EN:n hallitustenvälisessä ohjelmassa sekä Euroopan kehityspankin toiminnassa.

Yleiskokouksen sosiaali- ja terveysalan komitean lastenasiain alakomitea on nostanut esille lasten hyvinvointia eri näkökulmilta. Vuoden 2003 raportti (dok. 9692) käsittelee *laitoksissa olevien lasten hyvinvointia*. Yleiskokous korostaa, että lasten hyvinvoinnin kannalta ehdottomasti paras kasvuympäristö on perhe, eli hylättyjen lasten sijoittamista laitoksiin olisi vältettävä. Kuitenkin useissa jäsenmaissa, erityisesti uusissa demokratioissa, lapsia joutuu eri syistä laitoksiin. Raportti tarkastelee tilannetta Bulgariassa, Romaniassa ja Venäjällä mutta toteaa, että sama tilanne vallitsee myös eräissä muissa maissa. Hylätyt vammaiset lapset joutuvat näissä maissa usein laitoshoitoon. Heidän kohtalonsa ei ole Euroopassa poliittisesti tärkeä kysymys. Euroopan unioni on ilmoittanut mm. Romanian ja Bulgarialle, että lasten oikeuksiin on saatava parannusta, ennen kuin maat voivat liittyä EU:hun. Näissä maissa on luotava lasten hyvinvointia edistävää politiikka, jonka mukaan luovutaan laitoshoidosta ja panostetaan sijaisperheiden tukemiseen.

Yleiskokouksen *suosituksessa 1601 (2003)* on lueteltu toimenpiteitä, joiden avulla hylättyjen lasten kohtaloa voidaan parantaa (sijaisperhejärjestelmän kehittäminen, huonossa kunnossa olevien laitosten sulkeminen, laitoshenkilökunnan kouluttaminen sekä vammaisten lasten vanhempien tukeminen ja lasten koulunkäynnin turvaaminen myös laitoksissa). Yleiskokous kehottaa myös monitorointikomiteaa kiinnittämään enemmän huomiota lasten oikeuksiin.

Määräys 587 (2003) on kehoitus yleiskokouksen sosiaali- ja terveyskomitealle seurata tilannetta jäsenmaissa ja laatia uusi raportti aiheesta vuoden 2004 loppuun mennessä.

Loppuvuodesta hyväksyttiin myös raportti *teini-ikäisten erityisongelmista* (dok. 9986, *suositus*

1632(2003)). Yleiskokouksen mielestä teini-ikäisten keskuudessa on havaittavissa huolestuttavan paljon käyttäytymistä, joka viittaa nuorten pahoinvointiin ja vaikeuksiin sopeutua nopeasti muuttuvaan yhteiskuntaan. Näihin ongelmiin olisi paneuduttava enemmän sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla yhteistyössä viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

3.10 Väestökysymykset

Väestö liikkuu entistä enemmän Euroopassa, ja maahanmuuttajia ja siirtolaisia on kaikissa ikä- ja väestöryhmissä. Syynä tähän on paremmat edellytykset muuttaa maasta toiseen. 1990-luvulla eräs lisäyys on ollut entisen Jugoslavian liittotasavallan hajoamisesta johtuvat pakolais- ja siirtolaisvirrat.

Yleiskokous on kertomusvuonna käsitellyt eräiden väestöryhmien (kuten nuoret maahanmuuttajat, keski-ikäiset maahanmuuttajat, sisäiset pakolaiset) sekä eräiden maiden ja alueiden tilannetta (Balkan, Kypros, unkarilaiset). Kaksi raporttia käsitteli väestön liikkuvuutta yleisellä tasolla.

Raportissa ja *suosituksessa 1624 (2003) yhteisestä maahanmuuttaja- ja pakolaispolitiikasta* (dok. 9889) yleiskokous ehdottaa yhteistä eurooppalaista toimintalinjaa. Raportissa käydään läpi Euroopan unionin päätöksiä sekä yksittäisten EN:n jäsenmaiden politiikkaa ja lainsäädäntöä. Tarvitaan kokonaisvaltainen ote, jossa huomioidaan taustatekijät lähtö-, läpikulku- ja vastaanottajamaissa sekä siirtolaisuuteen ja pakolaisuuteen liittyvä inhimillinen ulottuvuus. Yleiskokous ehdottaa, että EN:n ministerikomitea muotoilisi yhteiset toimintalinjat (*common guidelines*) ja kriteerit. Toiminta olisi perustettava selkeisiin sääntöihin ja menettelytapoihin. Siirtolaisten olisi saatava asianmukaista tietoa jo kotimaassaan. Lisäksi olisi luotava yhteinen kansainvälinen tietopankki siirtolaisviranomaisten käyttöön.

Maahanmuuttajia on nykyään kaikissa maissa ja heidän integroitumistaan uuteen maahan olisi tuettava erilaisilla toimenpiteillä. Yleiskokouksen mielestä olisi kehitettävä *yhtenäinen maahanmuuttajien integraatiopolitiikka* (dok. 9888). Vuoden 2001 syyskuun 11. päivän tapahtumien jäl-

keen keskustelu maahanmuuttajista on paljolti keskittynyt turvallisuus- ja rajavalvontakysymyksiin. Maahanmuuttajien onnistunut integroituminen uuteen asuinmaahan on kaikkien edun mukaista, ja tästä syystä tarvitaan yhteinen näkemys asiassa. Integraatiopolitiikan tavoitteena pitäisi olla auttaa maahanmuuttajat toimimaan uudessa ympäristössä, mutta samalla säilyttämään oma kulttuuri ja identiteetti. Vastaanottavan maan väestölle olisi annettava mahdollisuus tutustua maahanmuuttajien kulttuuriin eri tavoin. Lähtökohtana olisi oltava muiden kulttuurien ja uskontojen erojen kunnioittaminen. *Suosituksessa 1625 (2004)* on lueteltu eri toimenpiteitä, joiden avulla integraatiota voitaisiin kehittää, (mm. kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen, perehdyttämisohjelmat maahanmuuttajille, äänioikeuden myöntäminen kolmen vuoden jälkeen, monikansallisuuden myöntäminen lainsäädännössä sekä selkeät lait ja säädökset).

Kertomusvuoden aikana yleiskokous on lisäksi käsitellyt eräiden maahanmuuttajaryhmien erityispiirteitä.

Nuorten maahanmuuttajien asemaa käsittelevässä raportissa (dok. 9645) kohderyhmään kuuluu vapaaehtoisia maahanmuuttajia, lastenkaupan uhreja ja perheistään erillään eläviä yksinäisiä alaikäisiä lapsia ja muita nuoria. Raportin valmistelua varten järjestettiin marraskuussa 2001 Budapestissa kuulemistilaisuus, johon osallistui nuoria 27 maasta.

Raportissa todetaan, että onnistunut maahanmuuttopolitiikka ei ole ainoastaan päättämistä maahanmuuttoon liittyvistä säännöksistä, vaan siihen pitäisi liittyä muitakin toimenpiteitä, kuten sopeuttamis- ja perehdyttämisohjelmia, tiedottamista ja koulutusta, joka edistää maahanmuuttajien integroitumista ja osallistumista yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Näiden toimenpiteiden toteuttamisessa erityisesti kunnilla ja aluehallinnolla on merkittävä rooli.

Suositus 1596 (2003) sisältää pitkän luettelon EN:n ministerikomitealle suunnattuja toimenpidesuosituksia. EN:n tulisi mm. yhteistyössä muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa (UNICEF, Maailman siirtolaisjärjestö ja UNHCR) laatia pitkän tähtäimen ohjelma, jonka tavoitteena on parantaa nuorten maahanmuuttajien oikeudellista asemaa, integroitumista uuteen yhteiskuntaan sekä mahdollisuuksia käydä koulua. Tähän

kuuluu myös toimenpiteet rasismien ja suvaitsemattomuuden ehkäisemiseksi, jonka toteuttamisessa mediallakin on suuri rooli. Yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta voisi edistää mm. laajentamalla äänioikeutta kunnallisvaaleissa, yksinkertaistamalla kansalaisuusmääräyksiä sekä laatimalla erilaisia perehdyttämisohjelmia, joiden rahoitukseen voisi osallistua Euroopan kehityspankki. Mahdollisuus käydä koulua uudessa asuinmaassa tulisi turvata kaikenikäisille. Raportissa ja suosituksessa kiinnitetään erityistä huomiota perheestään erillään elävien lasten (*separated children*) ja lastenkaupan uhrien asemaan.

1950-, 1960- ja 1970-luvuilla useat Länsi-Euroopan maat vastaanottivat maahanmuuttajia, jotka nyt ovat *keski-ikäisiä tai iäkkäitä* (yli 55-vuotiaita). Näinä vuosikymmeninä ei katsottu tarpeelliseksi ryhtyä erityistoimenpiteisiin tämän maahanmuuttajaryhmän integroitumisen edistämiseksi, joten harvassa maassa on tarkkoja tilastotietoja näiden maahanmuuttajien määrästä tai elämäntilanteesta. Ikääntymisen myötä on kuitenkin tunnustettu tämän maahanmuuttajaryhmän erityistarpeet ja niitä tarkastellaan yleiskokouksen raportissa (dok. 9884; *suositus 1619 (2003)*).

Raportissa todetaan, että ikääntyvät maahanmuuttajat muodostavat väestöryhmän, jolla useasti on alhainen koulutustaso ja vaihteleva sosiaalitausta. Yleiskokous ehdottaa tutkimuksen laatimista tämän väestöryhmän oikeudellisesta asemasta, sosiaalisista oikeuksista, eläkeoikeuksista sekä siitä, miten he ovat sopeutuneet uuteen maahan. Heidän oikeus mm. terveydenhuoltoon, sosiaalipalveluihin ja asuntoon on turvattava. EN on laatinut useita yleissopimuksia, jotka koskevat iäkkäiden kansalaisten oikeuksia, mutta vain muutama EN:n jäsenmaa on ratifioinut mainittuja sopimuksia. Yleiskokous viittaa mm. EN:n sosiaaliturvaa koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen (ETS 78), jossa korostetaan mm. periaatteita yhdenvertaisesta kohtelusta, yhtenäisen lainsäädännön soveltamisesta, saavutettujen ja saavutettavien oikeuksien säilyttämisestä sekä etuuksien maksamisesta ulkomaille. Suosituksessa luetellaan toimenpide-ehdotuksia tilanteen korjaamiseksi.

Yli kymmenessä EN:n jäsenmaassa on suuria määriä *sisäisiä pakolaisia* eli väestöryhmiä, jotka on pakotettu muuttamaan kotimaansa rajojen sisällä paikasta toiseen esim. aseellisen tai etnisen

konfliktin tai ihmisoikeusluokkausten seurauksena. Yleiskokouksen raportin (dok. 9989) mukaan Turkissa on yli miljoona, Azerbaidzhanissa 570 000, Bosnia ja Hertsegovinassa 375 000, Venäjällä arviolta 300 000–500 000 sekä Serbia ja Montenegrossa 288 000–480 000 sisäistä pakolaista. Sisäisiä pakolaisia on myös Armeniassa, Georgiassa, Kroatiassa, Kyproksella, Makedoniassa ja Moldovassa. Yleiskokous on käsitellyt ongelmaa useissa raporteissa ja myös kiinnittänyt huomiota ongelmaan jäsenyyssanomuksen käsittelyn ja monitoroinnin yhteydessä. Raportissa korostetaan, että edellä mainittujen muuttoliikkeiden tausta on erilainen, joten ratkaisut ongelmaan on myös tapauskohtaisia.

Raportissa korostetaan, että päävastuu sisäisten pakolaisten tilanteesta ovat maan viranomaisilla, mutta ongelmallalla on myös kansainvälinen ulottuvuus. Sisäisten pakolaisten oikeudellinen asema on puutteellinen, sillä Geneven yleissopimusta vuodelta 1951 (*Geneva Convention relating to the status of refugees*) ei voida soveltaa sisäisiin pakolaisiin. YK on kuitenkin seurannut tilannetta ja ryhtynyt toimenpiteisiin. Vuonna 1992 YK:n pääsihteeri nimitti erityisen sisäisten pakolaisten komissaarin (*UN Secretary General on Internally Displaced Persons*), ja hänen suositustensa pohjalta YK hyväksyi vuonna 1998 uudet periaatteet sisäisten pakolaisten asemasta (*UN Guiding Principles on Internal Displacement*) ja perustettiin useita toimintayksiköitä käsittelemään ongelmaa (*Senior Inter Agency Network on Internal Displacement* sekä *Internal Displacement Unit*).

Yleiskokouksen mielestä sisäisten pakolaisten oikeusturva on kuitenkin edelleen puutteellinen ja heidän taloudellinen tilanteensa heikko. Yleiskokouksen mielestä maan viranomaiset eivät saisi vaieta ongelman edessä, vaan heidän tulisi myös sallia kansainvälistä humanitaarista apua. *Suosituksessa 1631 (2003)* yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa hallitustenvälisen ohjelman puitteissa tutkimaan ongelmaa ja myötävaikuttamaan, että YK:n periaatteita noudatetaan. Lisäksi yleiskokous kehottaa jäsenmaita huomioimaan YK:n periaatteet kansallisessa lainsäädännössään ja viranomaistensa toiminnassa sekä toimimaan yhteistyössä YK:n erityisedustajan kanssa.

Yleiskokous on kertomusvuonna käsitellyt erikseen väestöliikkeitä ja – tilannetta erällä alueilla Euroopassa.

Jugoslavian liittotasavallan hajotessa ja 1990-luvun väkivaltaisuuksien seurauksena alueella seurasi väestön siirtymisiä eri suuntiin. 2000-luvun alussa ollaan tilanteessa, jossa pakolaiset ovat palaamassa kotiseuduilleen. Yleiskokous on viime vuosikymmenenä käsitellyt useita raportteja *väestötilanteesta Balkanilla* ja kriisien vaikutuksista väestön liikkuvuuteen. Tammikuussa 2003 hyväksytty raportti (dok. 9519 rev.) tarkastelee tilannetta Bosnia ja Hertsegovinan, Kroatian, Makedonian sekä Serbia ja Montenegron kannalta. Poliittisen tilanteen rauhoittuminen on parantanut edellytyksiä pakolaisten ja siirtolaisten paluulle, mutta suurin ongelma on edelleen heikko taloudellinen tilanne, työttömyys ja investointien puuttuminen. *Suositus 1588 (2003)* sisältää ehdotuksia edellä mainittujen maiden hallituksille tilanteen korjaamiseksi. Yleiskokouksen mielestä EN voisi monenkeskisellä tasolla tukea prosessia mm. edistämällä etnisten ryhmien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä ja mm. Euroopan kehityspankki tukemalla pakolaisten paluumuuttoon liittyviä hankkeita.

Eräs pienehkö väestöryhmä, jonka paluu on erityisen vaikeaa, on *entisen Jugoslavian liittotasavallan alueelta paenneet romanit ja niiden paluu Serbia ja Montenegroon* (dok. 9990, *suositus 1633 (2003)*). Arviolta 50 000–100 000 romania pakeni entisestä Jugoslaviasta (ml. Kosovosta) eri maihin Länsi-Euroopassa. Serbia ja Montenegron poliittisen tilanteen vakiintuessa vuoden 2000 vaalien jälkeen vastaanottajamaat ja Serbia ja Montenegron viranomaiset ovat neuvotelleet näiden pakolaisten paluumuutosta. Raportissa todetaan, että romanien paluumuuttoon liittyy kolmenlaisia ongelmia: onko paluumuuttoa koskeva päätös tehty oikein perusteiden, missä olosuhteissa päätös on tehty ja minkälaisiin oloihin paluumuuttajat palaavat? *Suosituksessa 1633 (2003)* kehoitetaan sekä vastaanottajamaiden hallituksia että Serbia ja Montenegron viranomaisia tarkkaan harkitsemaan edellä mainittuja seikkoja. Ministerikomiteaa kehoitetaan tukemaan romanien asemaa, Euroopan kehityspankkia tukemaan paluumuuttohankkeita ja Euroopan kunnalliskongressia jatkamaan ystävyysskaupunkitoimintaa.

Talouskomitean raportissa on selostettu *Kaakkois-Euroopan vakaussopimuksen edistymistä* (dok. 9638) ja vaikutuksia alueen vakauden kannalta (*päätöslauselma 1312 (2003)*).

Kyproksen tilannetta käsiteltiin raportissa mm. vuonna 2002, ja vuonna 2003 aiheesta oli kaksi raporttia. Raportit liittyvät kahden väestöryhmän, Kyproksen kreikkalaisten ja turkkilaisten, asemaan.

Kyproksen saari kuului ottomaanien valtakuntaan vuoteen 1878, jolloin se siirtyi Britannian hallintaan. Vuonna 1960 Kyproksesta tuli itsenäinen tasavalta, joka perustuslain mukaan oli presidenttivaltainen järjestelmä. Saarella asui sekä Kyproksen kreikkalaisia että turkkilaisia. Uudessa perustuslaissa kirjattiin laajat vähemmistöoikeudet ja molemmille yhteisöille määrättiin oma kunnallishallinto. Perustuslaki ei kuitenkaan käytännössä toiminut. Yritykset tehdä muutoksia perustuslakiin johtivat vuonna 1964 saaren tosiasialliseen jakoon, ja kuusi vuotta myöhemmin kyproksenturkkilaiset julistivat alueensa itsenäiseksi. Ainoastaan Turkki on tunnustanut Kyproksen turkkilaisen tasavallan. Saaren eteläosassa asuvat Kyproksen turkkilaiset muuttivat pohjoiseen ja kreikkalaiset pohjoisesta etelään.

Raportti *Kyproksen kreikkalaisten ja maroniittien perusoikeuksista ja vapauksista Kyproksen pohjoisosassa* (dok. 9824) ja *turkkilaisten asutuspolitiikasta Pohjois-Kyproksella* (dok. 9799) ottivat esille ongelman eri näkökulmista. Taustalla ovat sekä Kyproksen että Turkin velvollisuudet EN:n jäsenenä noudattaa mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksen säädöksiä ja tuomioistuimen päätöksiä. Yleiskokous toistaa *päätöslauselmassa 1333 (2003)* Turkin velvollisuudet saaren pohjoisosassa asuvia kreikkalaisia kohtaan ja viittaa mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Turkkia koskeviin päätöksiin. Tilanne tämän väestöryhmän osalta saanee uuden ulottuvuuden Kyproksen liittyttyä Euroopan unioniin toukokuussa 2004.

Toinen raportti käsitteli *turkkilaisten asutuksia Pohjois-Kyproksessa* (dok. 9799) ja oli *Jaakko Laakson* käsialaa. Raportissa keskitytään Pohjois-Kyproksen ongelmaan väestönäkökulmasta, ja siinä on tutkittu Kyproksen pohjoisosan väestörakenteen kehitystä vuodesta 1974 lähtien. Raportin mukaan vuoden 1974 jälkeen Kyproksen pohjoisosan turkkilaisten osuus on noussut, ja tämän väitetään olevan tietoisien turkkilaisen asutuspolitiikan tulosta. Virallisten turkkilaisten selitysten mukaan lisäys perustuu lisääntyvään määrään kausityöläisiä, mutta raportissa esitetään epäily,

että kyseessä on turkkilaisten asuttamispolitiikka. *Suosituksessa 1608 (2003)* EN:n väestökomiteaa (CAHP) kehoitetaan järjestämään luotettava väestönlaskenta ja tuetaan rahoituksen järjestämistä (myös Euroopan kehityspankin kautta) helpottamaan turkkilaisten paluunmuuttoa Turkkiin. Viranomaisia muistutetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä ja pakolaisten oikeuksista omaisuuteensa. Raportin valmistelu herätti kiivasta keskustelua, ja siihen on liitetty Turkin edustajan eriyvä mielipide.

Kesäkuussa 2001 Unkarin parlamentti hyväksyi lain *ulkouunkarilaisten asemasta*. Laki antaa huomattavia erityisoikeuksia ja etuja ulkouunkarilaisille Kroatiassa, Makedoniassa, Romaniassa, Serbia ja Montenegrossa, Slovakiassa sekä Sloveniassa (muttei Itävallassa) (mm. mahdollisuus saada unkarilainen passi). Lakia arvosteltiin voimakkaasti mm. Slovakiassa ja Romaniassa, jossa on huomattavia unkarilaisvähemmistöjä. ETYJ:n vähemmistövaltuutettu Rolf Ekeus on myös kritisoinut lakia.

Yleiskokouksen raportin (dok. 9744 rev.) käsittelyn pohjana on perustuslakiasiantuntijoista koostuvan Venetsia-komission raportti (CDL-INF (2001) 19), jossa tarkastellaan laajemmin lain yhteensopivuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja muiden eurooppalaisten standardien kanssa. Kyse on kansallisen vähemmistön ”emämaan” (*kin-state*) politiikasta ja toiminnasta vähemmistön olojen edistämiseksi toisessa maassa. Asiantuntijoiden lausunto ja yleiskokouksen päätöslauselma 1335 (2003) ovat samansuuntaisia. Vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen on ensisijaisesti oman valtion viranomaisten tehtävä. Vähemmistöjen oikeuksista on lukuisia kansainvälisiä sopimuksia, jotka sisältävät yhteisiä standardeja. Unkaria on moitittu siitä, että maa on toiminut yksipuolisesti. Yleiskokouksen ja kansainvälisten asiantuntijoiden mukaan vähemmistön oikeuksista olisi sovittava ”asuinmaan” ja ”emämaan” kesken kahdenvälisillä sopimuksilla. Yleiskokous vetoaa ao. maiden hallituksiin jatkaamaan neuvottelua tai ryhtymään neuvotteluihin asiassa. Lakia ulkouunkarilaisten asemasta muutettiin maaliskuussa 2003, mutta se sisältää edelleen kiistanalaisia säädöksiä, joita yleiskokouksen mielestä olisi muutettava.

3.11 Ympäristö-, luonto- ja maatalouskysymykset

Yleiskokouksen sisäisen työnjaon mukaan sekä ympäristö-, maatalous- että paikallis- ja aluehallintoon liittyvät kysymykset käsitellään samassa komiteassa. Ovatko ympäristökysymykset ihmisoikeuskysymyksiä? Viime vuosikymmenien aikana on käyty kansainvälistä keskustelua oikeudesta terveeseen ympäristöön ihmisoikeuksien kannalta, mutta mitään selkeää yhteisesti sovitua kantaa ei ole saavutettu.

Yleiskokouksen raportissa (dok. 97919) *ihmisoikeuksista ja ympäristöstä* viitataan keskusteluun ja siihen on kirjattu tärkeimmät kansainväliset sopimukset alalla. Myönteisenä asiana todetaan yksimielisyys eräistä peruseriaaiteista sekä tarve suojata ympäristöä tulevia sukupolvia varten. Raportissa todetaan myös myönteisenä seikkana, että monet eurooppalaiset valtiot ovat maininneet ympäristönsuojelun periaatteen perustuslaissaan suorasti tai epäsuorasti, esim. valtion vastuun terveestä ympäristöstä (esim. Suomen perustuslain 20 §:ssä on kirjattu vastuu ympäristöstä).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulokinnan mukaan ihmisoikeussopimus ei sisällä ympäristöoikeuksia, joten tuomioistuin voi käsitellä aihetta vain epäsuoria esim. viittaamalla kansalaisten oikeuteen terveeseen ympäristöön. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksissä onkin usein viitattu valtioiden positiiviseen velvollisuuteen huolehtia ympäristönsuojelusta ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta.

Yleiskokous haluaa selkeämpiä sääntöjä ympäristöoikeuksista sekä kansallisiin lainsäädäntöihin että kansainvälisiin sopimuksiin ja ehdottaa *suosituksessa 1614 (2003)* useita toimenpiteitä. Jäsenmaita kehoitetaan huomioimaan ympäristönsuojelu osana ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä, tunnustamaan kansalaisten oikeus terveeseen ja kestäväan ympäristöön sekä tunnustamaan valtioiden velvollisuus suojella ympäristöä. Yleiskokous kehottaa myös EN:n ministerikomiteaa laatimaan lisäpöytäkirjan kansalaisten oikeudesta terveeseen, kestäväan ja kunolliseen ympäristöön.

Kestäväan kehityksen ja globalisaation välistä subdetta käsiteltiin kahdessa raportissa tammikuussa

2003. Ensimmäinen käsitteli *YK:n kestävän kehityksen huippukokouksen seurantakonferenssia Johannesburgissa* vuonna 2002. Yleiskokous on seurannut YK:n huippukokouksen prosessia ja osallistunut huippukokousten rinnalla järjestettäviin parlamentaarikkokokouksiin. Tammikuussa 2003 hyväksytty raportti (dok. 9659) sisältää analyysin Johannesburgin seurantakonferenssin päätöksistä sekä yhteenvedon niistä kysymyksistä, joihin yleiskokouksen mielestä tulisi erityisesti panostaa.

Johannesburgin huippukokouksessa hyväksyttiin kaksi merkittävää asiakirjaa: poliittinen julistus (*Political declaration*) ja toimintaohjelma (*Plan of implementation*), joissa kirjattiin uudelleen kestävän kehityksen kolme tärkeintä ulottuvuutta: sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöllinen sekä tunnustettiin kestävän kehityksen ja köyhyyden yhteys. Toimintaohjelman toteuttaminen ei voi onnistua ilman toimivaa seuranta. Yleiskokouksen mielestä nimenomaan lisääntyvällä parlamentaarisella toiminnalla voitaisiin parantaa toimintaohjelman toteutumismahdollisuuksia. Yleiskokous haluaa jatkaa yhteistyötä Euroopan parlamentin kanssa ja vetoaa myös muihin kansainvälisiin parlamentaarisiiin elimiin, jotta seuraavassa seurantakonferenssissa voitaisiin kirjata edistysaskelia. Yleiskokous korostaa, että myös sosiaalisten oikeuksien edistämällä sekä köyhyyden poistamisella ja syrjäytymisen estämisellä on osuutensa myönteisen lopputuloksen aikaansaamiseen.

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi yleiskokous *päätöslauselmassa 1319 (2003)* kehottaa Euroopan parlamenttia ja muita tahoja myötävaikuttamaan, jotta Yhdysvallat ja Venäjä allekirjoittaisivat Kioton ilmastopimuksen. Raportissa mainitaan ympäristöalan tärkeimmät sopimukset sekä tärkeimmät toimenpiteet eri sektoreilla (tuotanto- ja kulutusmallit, vesi, energia, maatalous, biodiversiteetti, ilmasto).

EN:n ministerikomitealle osoitetussa *suosituksessa 1594 (2003)* yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa osallistumaan hallitustenvälisen ohjelmansa kautta Johannesburgin huippukokouksen seurantaan ja mm. selvittämään, miksi kaksi EN:n sopimusta (Ympäristölle vaarallisesta toiminnasta aiheutuneen vahingon siviilioikeudellista korvausvastuuta koskeva yleissopimus ETS 150 ja Yleissopimus ympäristönsuojeluun liitty-

vistä määräyksistä rikoslainsäädännössä ETS 172) eivät ole saaneet vaadittavia allekirjoituksia ja täten astuneet voimaan.

Globalisaation ja kestävän kehityksen välistä subdetta käsiteltiin myös erillisessä raportissa (dok. 9660, *päätöslauselma 1318 (2003)*). Raportissa todetaan, että globalisaatiota pidettiin aluksi ensisijaisesti taloudellisena ilmiönä, jonka avulla avattiin maailmanlaajuiset markkinat. Kehitys on vaikuttanut paitsi talouden ja kaupankäynnin edellytyksiin myös laajemmin yhteiskunnan taloudellisiin ja poliittisiin valintoihin. Raportissa tarkastellaan mm., miten voitaisiin edistää kansalaisten osallistumista poliittiseen päätöksentekoon ja hallintoon yleensä. Globaaliin maailmantalouteen pitäisi saada sosiaalinen ja ympäristöä tukeva ulottuvuus. Päätöksenteossa pitäisi mm. ottaa enemmän huomioon kansalaisten tarpeet; uusia kulutus- ja tuotantomalleja on kehitettävä ja rikkaiden ja köyhien maiden välistä kuilua vähennettävä. Globalisaatiota vastustavat tahot olisi otettava mukaan keskusteluun.

Yleiskokous on aikaisemmin perehtynyt *vuoristoalueiden kestävään kehitykseen* ja palasi aiheeseen loppuvuonna 2003. Euroopan paikallis- ja aluehallinnon kongressi (*CLRAE*) hyväksyi vuonna 1995 luonnoksen vuoristoalueiden eurooppalaiseksi peruskirjaksi ja yleiskokous tuki hanketta. EN:n ministerikomitea ei ole kiinnostunut uuden peruskirjan laatimisesta aiheesta mutta CLRAE esittää päätöslauselmassa 130 (2003) eurooppalaisen vuoristoperuskirjan (*European Charter for Mountains*) laatimista. Yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa tukemaan CLRAE:n aloitetta laatimalla ministerikomitean jäsenmaiden hallituksille osoitetun suosituksen aiheesta (dok. 9992; *suositus 1638 (2003)*).

Samassa yhteydessä käytiin ajankohtaiskustelua *vesien saastumisesta* (dok. 9684, *päätöslauselma 1317 (2003)*). Raportti tuli yleiskokouksen tammikuun istunnon esityslistalle kiireellisenä lisäaiheena marraskuussa 2002 tapahtuneen *Prestige*-öljytankkialuksen onnettomuuden seurauksena. Raportissa tutkitaan suurimmat merionnettomuudet ja päätöslauselmassa esitetään toimenpiteitä viranomaisille, ml. kehoitus tukea kansainvälisen merijärjestön (*International Maritime Organisation*) toimintaa.

Johannesburgin seurantakonferenssin tuloksia ja muita ympäristöaiheita käsiteltiin touko-

kuussa 2003 järjestetyssä *Euroopan ympäristöministeriöiden konferenssissa* Kiovassa. Konferenssin tuloksia analysoitiin yleiskokouksen raportissa (dok. 9985, 9659). Johannesburgin seurantakonferenssissa keskusteltiin varsin yleisellä tasolla. Yleiskokous kehottaa nyt jäsenmaita laatimaan konkreettisempia täsmennettyjä tavoitteita Euroopalle. *Suosituksessa 1637 (2003)* yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa myös jatkamaan normatiivista työtä ja ehdottaa mm. eurooppalaisen ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen peruskirjan (*European Charter of general principles for environmental protection and sustainable development*) laatimista.

Maatalouspolitiikan haasteista keskusteltiin vuoden alussa (dok. 9636). Haasteet liittyvät sekä tuotantomenetelmiin, ympäristön huomioon ottamiseen että EU:n laajentumiseen. Maatalouspolitiikassa on perinteisesti korostettu maataloustuotannon ja maaseudun kehittämisen välistä suhdetta. Raportissa kiinnitetään huomiota maatalouden eri ulottuvuuksiin: taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen. Maatalous Euroopassa ei enää ole ainoastaan elintarviketuotantoa (taloudellinen ulottuvuus), vaan siihen liittyy yhä enemmän maaseudun kehittämistä ja maaseutumaiseman säilyttämistä. Maataloustuotannon osuus Euroopan maiden kokonaistuotannosta on laskenut, mutta sen merkitys on edelleen suuri. Euroopan pinta-alasta arviolta 80 % on maaseutua ja siellä asuu n. 20 % Euroopan väestöstä. Maaseutu työllistää maatalouden lisäksi myös matkailun ja käsityön kautta. *Päätöslauselmassa 1322 (2003)* korostetaan mm., että elintarviketuotannon liiallista keskittämistä on vältettävä sekä että maaseudun eri funktiot on huomioitava ja ympäristöä säilyttäviä tuotantomenetelmiä on edistettävä. Maaseudun eri kasvoja on säilytettävä. Tukitoimenpiteet ovat erityisen tärkeät uusissa jäsenmaissa.

Raportissa *laajentumisen vaikutuksista maatalouteen EU:ssa* (dok. 9807) tarkastellaan maatalouden tilaa useissa EU:n uusissa jäsenmaissa sekä Turkissa EU:n maatalouspolitiikan uudistuksen kynnyksellä. Yleiskokouksen mielestä EU:n maatalouspolitiikka (CAP) ei ole onnistunut toisaalta säilyttämään uusien EU-jäsenmaiden monipuolista maataloustuotantorakennetta ja toisaalta kehittämään näiden maiden muita elinkeinomahdollisuuksia maaseudulla. Maataloutta uu-

distettaessa on säilytettävä tasavertaiset kilpailuedellytykset, mutta myös pidettävä huolta maaseudun elinvoimasta muutoinkin. *Päätöslauselmassa 1330 (2003)* yleiskokous kehottaa EU:ta sen uudistaessa maatalouspolitiikkaansa huolehtimaan, että maaseutu säilyy monipuolisena ja elinvoimaisena elinympäristönä ja että tukijärjestelmät eivät väärentäisi kilpailutilannetta.

Maataloudella on suuri merkitys Euroopan eteläisten maiden talouden kannalta, ja työvoimatarve on usein epäsäännöllistä tai jaksottaista. Yhä enemmän näissä maissa turvaututaan kausityöläisiin, jotka tulevat Euroopan ulkopuolelta. Kysymystä kausityöläisten asemasta ja oikeuksista ei yleiskokouksen mielestä ole ratkaistu tyydyttävällä tavalla. Raportissa (dok. 9883) *epäsäännöllisessä työsuhteissa maataloussektorilla työskentelevien maahanmuuttajien asemasta* tarkastellaan ongelmaa ja *suosituksessa 1618 (2003)* kehoitetaan ministerikomiteaa paneutumaan ongelmaan ja ehdottamaan parannuksia työläisten asemaan ja oikeuksiin. YK on laatinut yleissopimuksen kausityöläisten oikeuksista (*UN Convention on the rights of All Migrant Workers and Members of their families*) mutta ainoastaan kaksi EN:n jäsenmaista on allekirjoittanut sopimuksen.

Luomuviljelyn suosio on tasaisesti nousussa erityisesti läntisissä Euroopan maissa, ja EU:n puitteissa on laadittu luomuviljelyä koskevia sääntöjä (*Codex alimentarius FAO/WHO*). Yleiskokouksen raportissa (dok. 9887) sekä *suosituksessa 1636 (2003)* todetaan, että säännöt eivät vielä ole tarpeeksi tunnettuja kaikissa EN:n jäsenmaissa ja että luomuviljelyn kehittämiseksi pitäisi laatia myös kansallisia tuki- ja toimintaohjelmia. Yleiskokous tukee EU:n pyrkimystä aikaansaada EU:n tasolla ohjelma (*European Plan of action / Charter for organic farming*), jossa olisi määritelty luomuviljelyn periaatteet ja ehdot.

3.12 Monenkeskinen kansainvälinen yhteistyö

Yleiskokous on vuodesta 1992 lähtien säännöllisesti keskustellut *Euroopan jälleenrakennuspankin* (EBRD) toiminnasta. Raportin (dok. 9825; *päätöslauselma 1332 (2003)*) pohjalta käytiin yleiskeskustelua, johon osallistui myös EBRD:n johtaja *Jean Lemierre*.

Vuonna 1991 perustettu EBRD toimi vuonna 2003 menestyksekkäästi 27 maassa tavoitteenaan kehittää taloudellisessa transitiovaiheessa olevien kohdemaiden rahoitussektorin rakenteita, yksityissektorin toimivuutta, lainsäädäntöä ja muita infrastruktuurirakenteita. Pankki toimii pankkiperiaatteiden mukaisesti, mutta toiminnalla on myös poliittinen ulottuvuus, sillä yhteistyötä harrastetaan ainoastaan sellaisten maiden kanssa, jotka ovat sitoutuneet toimimaan oikeusvaltion periaatteiden mukaisesti. Tähän vedoten pankki päätti jäädyttää toimintansa eräissä maissa. EBRD:n vuosikokous järjestettiin ensimmäistä kertaa Keski-Aasiassa Uzbekistanissa toukokuussa 2003, jolloin myös korostui pankin toiminnan poliittinen ulottuvuus ja pyrkimys edistämään demokratian juurruttamista uusiin demokratioihin. Tashkentin vuosikokouksessa nousi esille pankin toiminta Keski-Aasiassa sekä tarve edistää alueellista yhteistyötä Keski-Aasian maiden kesken.

Yleiskokouksen raportti (dok. 9825) tarkastelee pankin toimintaa kesäkuusta 2002 toukokuuhun 2003. Siinä analysoidaan erityisesti tukea maatalous- ja maaseutusektoreille (ml. elintarviketeollisuus), pienille ja keskisuurille yrityksille sekä kunnallishallinnon uudistamiselle ja ympäristönsuojeluun liittyville projekteille. Pankki toimii maissa, jotka ovat varsin erilaisessa kehitysvaiheessa. Raportissa tarkastellaan lyhyesti kehitystä Kaakkois-Euroopassa, Kaukasuksella, Keski-Aasiassa, Baltian maissa ja Venäjällä. Osa pankin kohdemaista liittyivät toukokuussa 2004 Euroopan unioniin ja oli jo ennen jäsenyyttä EU:n avustuskohdemaita. Raportissa todetaan, että uusien EU-jäsenmaiden tarve saada apua EBRD:ltä tulee jatkumaan EU-jäsenyyden alkuaikoina. Samoin korostetaan, että on erityisen tärkeää kiinnittää huomioita EBRD:n ja EU:n yhteistyöohjelmien yhteensovittamiseen jotta välttyttäisiin päällekkäisyyksiltä ja resurssien tuhlaukselta. EU:n ulkopuolella olevissa maissa EBRD:n toiminta on usein ollut avainasemassa tärkeiden rakenneuudistusten onnistumisen kannalta. Yleiskokous korostaa myös päätöslauselmassa tyydytyksellä pankin tukea pienille ja keskisuurille yrityksille sekä maaseudun ja reuna-alueiden kehittämiseksi. Yleiskokous tukee pankin päätöstä jäädyttää toiminta maissa, joiden demokratian tila ei ole tyydyttävä (esim. Valko-

Venäjä ja Turkmenistan), ja kehottaa harkitsemaan toiminnan jäädyttämistä myös mm. Kazahkstanissa ja Uzbekistanissa.

OECD:n toiminnasta ja maailman talouden tilasta keskusteltiin yleiskokouksen nk. laajennetussa kokoonpanossa sillä perinteisesti istuntoon oli kutsuttu kaikkien OECD-jäsenmaiden parlamenttien edustajia sekä *OECD:n pääsihteeri Donald Johnston*. *Sirkka-Liisa Anttila* osallistui yleiskeskusteluun.

OECD perustettiin vuonna 1960 ja järjestöllä oli vuonna 2003 30 jäsenmaata, jotka edustavat 82 % maailman bruttokansantuotteesta, 74 % maailmankaupasta ja 95 % kehitysavusta. Järjestöllä on yhteistyötä 70 kehitysmaan ja siirtymätalouden kanssa. Suomen OECD-edustuston päällikkö suurlähettiläs Jorma Julin sai keväällä 2003 valmiiksi selvityksen OECD:n tulevaisuuden näkymistä ja uudistuksien tarpeesta. Yleiskokouksen raportissa (dok. 9851) otetaan myös esille EU:n laajentumisen vaikutukset OECD:n toimintaan ja sen mukana tuomat haasteet ja tarve uudistaa järjestön toimintaa.

Raportti on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa on tarkasteltu talouden tilaa lyhyellä ja keskipitkällä tähtäimellä ja toisessa osassa on selostettu OECD:n kestävä kehityksen ohjelmaa, joka hyväksyttiin vuonna 2001. OECD:n jäsenmaiden hallitukset sitoutuivat vuonna 2001 ottamaan paremmin huomioon ympäristölliset ja sosiaaliset näkökohdat talouteen liittyvissä päätöksissään. Raportissa yleiskokous esittää lievästi optimistisen näkemyksen maailman talouden tulevaisuuden näkymistä. Talouskasvun ennustetaan olevan hieman korkeampi kuin aikaisemmin on ennustettu (eli n. 2.5 % vuonna 2003). Terrorismin uhka, Irakin sota ja siihen liittyvät ilmiöt kuitenkin heijastuvat myös maailmankaupan kehitykseen. Alueelliset erot talouden kehityksessä huolestuttavat. Raportissa käsitellään myös WTO:n Cancunin ministerikonferenssin tuloksia ja maailmanlaajuisten epidemioiden kuten sarsin leviämisen vaaroja.

Päätöslauselmassa 1350 (2003) yleiskokous kannattaa OECD:n kestävä kehityksen mandaatin jatkamista vuoden 2004 jälkeen ja kestävä kehityksen periaatteiden sisällyttämistä pysyvästi OECD:n agendalle.

Kansainvälinen siirtolaisjärjestö (*International Organisation for Migration*) perustettiin vuonna

1951. Järjestön tehtävänä on avustaa siirtolaisuuteen liittyvissä operatiivisissa haasteissa, levittää tietoa siirtolaisuuteen liittyvistä asioista, kannustaa siirtolaisuuden avulla tapahtuvaa sosiaalista ja taloudellista kehitystä sekä puolustaa siirtolaisten ihmisarvoa ja hyvinvointia. Yleiskokouksen väestö-, siirtolais- ja pakolaiskomitea on 1990-luvulta alkaen säännöllisesti seurannut järjestön toimintaa ja valmistellut raportteja toiminnasta. Tuorein raportti (dok. 9814) esittelee järjestön toimintaa vuosina 1998–2002. Yleiskeskusteluun kesäkuussa osallistui *IOM:n pääjohtaja Brunson McKinley*.

IOM:lla on 101 jäsenmaata, joista 34 on EN:n jäsenmaita. Järjestöllä on useita alueellisia toimistoja, joiden joukossa vuonna 1991 perustettu Baltian ja Pohjoismaiden toimisto Helsingissä. Toimintaa johtavat neuvosto (*Council*), toimeenpaneva komitea (*Executive Committee*) ja Genevesessä sijaitseva sihteeristö (*Administration*).

Väestön liikkuvuus on 1990-luvulla lisääntynyt voimakkaasti Euroopassa ja tämä on sosiaalinen ja taloudellinen haaste. Samalla on lisääntynyt laitton maahanmuutto, ihmiskauppa ja salakuljetus eri muodossa. IOM:n tavoitteena on luoda suuntaviivat maahanmuuttajien oikeusturvan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi eri olosuhteissa. Tämänhetkiset suurimmat haasteet liittyvät laittoman maahanmuuton estämiseen ja ihmiskaupan torjumiseen sekä lainsäädännöllisten toimien että tiedotuskampanjoiden avulla. Näiden uusien haasteiden edessä IOM on uudelleen organisoinut työtään. *Suosituksessa 1607 (2003)* yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa jatkaamaan ja laajentamaan yhteistyötään IOM:n kanssa sekä kaikkia jäsenmaitaan liittymään järjestöön.

3.13 Euroopan unioni

Euroopan unionin konventin esitys EU:n uudeksi perustuslailliseksi sopimukseksi luovutettiin Eurooppa-neuvostolle kesäkuussa 2003, ja sopimuksen sisällöstä päätetään lopullisesti hallitusten välisessä konferenssissa lokakuussa 2003. Neljästä osasta koostuva perustuslaillinen sopimus tulee korvaamaan kaikki nykyiset perussopimukset. Unionin päätöksentekojärjestelmää on tarkoitus selkeyttää ja muuttaa niin, että unioni

pystyy toimimaan laajentumisen jälkeisessä 25 maan kokoonpanossa. Edelleen unioni tulee saamaan oikeushenkilöllisyyden ja perusoikeusasiakirja tullaan liittämään tulevaan sopimukseen. HVK:n päätyttyä uusi perustuslaillinen sopimus on hyväksyttävä kaikkien jäsenvaltioiden parlamenteissa.

Prosessia seuraamaan yleiskokouksen puheenjohtajisto perusti ad hoc työryhmän niistä yleiskokouksen jäsenistä, jotka ovat kansallisten parlamenttien edustajia konventissa. Työskentelyyn osallistui maaliskuuhun 2003 saakka *Riitta Korhonen*.

Euroopan unionin konventin työskentelystä käytiin keskustelua tammikuussa ja kesäkuussa 2003 (dok. 9666 ja 9846). *Kimmo Sasi* osallistui keskusteluun. EN on seurannut erityisesti ihmisoikeuksien käsittelyä konventissa. EU hyväksyi vuonna 2002 perusoikeusasiakirjan, jonka säädökset on määrä liittää EU:n perustuslakiin. Tämä voi luoda ristiriidan Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamisen kanssa. EU:n uuden perustuslain myötä EU tulee saamaan oikeushenkilöllisyyden ja EU voi allekirjoittaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen.

Yleiskokouksen päätöksissä (*päätöslauselma 1314 (2003)*, *päätöslauselma 1339 (2003)*, *suositus 1613 (2003)*) toistetaan EN:n aikaisemmin esittämät kannat EU:n ja EN:n yhteistyöstä. Pääsihteerin Schwimmerin mielestä tärkein askel EN:n ja EU:n yhteistyön kehittämisessä olisi EU:n liittyminen EN:n tärkeimpiin sopimuksiin, ml. Euroopan ihmisoikeussopimus. Yleiskokous kehottaa EU:ta allekirjoittamaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen sekä jäsenmaita huolehtimaan, että EN:n ihmisoikeussäädökset ja muut kansalaisten oikeuksia koskevat säädökset (kuten sosiaalinen peruskirja) huomioidaan Euroopan unionin työssä. Eurooppaan ei tarvita kahta kilpailevaa ihmisoikeusjärjestelmää. Lisäksi kehoitetaan jäsenmaiden hallituksia huolehtimaan, että EU:n perustuslain kohtaan Unionista ja sen lähiympäristöstä (*The Union and its immediate environment*) liitetään maininta EU:n yhteistyöstä EN:n kanssa.

Yleiskokouksen syyskuun istunnon yhteydessä järjestettiin toinen yhteisistunto Euroopan parlamentin kanssa. Istunto pidettiin EP:n istuntoviikon viimeisenä päivänä (torstai-iltapäivänä) ja istunnon aiheiksi oli valittu tulevan

EU:n perustuslain vaikutus yhteistyöhön EN:n ja EU:n välillä sekä liikkumavapaus, siirtolaisuus ja rajavalvonta. EP:n presidentti Pat Cox ja yleiskokouksen presidentti Peter Schieder esittivät avauspuheenvuorot. Tämä oli toinen yhteisistunto EP:n kanssa, mutta osallistuminen EP:n taholta oli monien mielestä varsin laiha. Istunnon päätteeksi julkistettiin yhteinen julkilausuma (*Joint Presidential Statement: Building One Europe*). Julkilausumassa ilmaistaan tuki mm. julistukselle Euroopan poliittisten puolueiden peruskirjalle: yhteiskunta ilman rotusyrjintää (*Charter on European Political Parties for a Non-Racist Society*).

3.14 EN:n lähialueet

Euroopan neuvosto on vuoden 2003 lopulla saavuttanut lähestulkoon lopullisen jäsenmääränsä. Euroopan maista ainoastaan Monaco ja Valko-Venäjä eivät ole (vielä) jäseniä. EN:n toiminta perustuu määrättyjen arvojen ja periaatteiden puolustamiseen. Vaikka EN järjestönä on maantieteellisesti rajoitettu, EN:n arvot ja periaatteet (ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja demokratian kunnioittaminen) ovat yleismaailmallisia ja EN pyrkii niiden edistämiseen muualla maailmassa. Tässä työssä lähin maantieteellinen alue on luonnollisesti lähialueet, mm. Välimeren alue, IVY-maat ja Keski-Aasia. Yleiskokous käsittelee näiden alueiden kehitystä säännöllisesti erityisesti poliittisen komitean ei-jäsenmaiden suhteita käsittelevässä alakomiteassa mutta myös muissa komiteoissa.

Vuonna 2003 yleiskokous on käsitellyt kolme raporttia *Välimeren alueen* kehityksestä. Tammi-kuussa 2003 hyväksyttiin raportti Euroopan ja eteläisen Välimeren maiden kulttuuriyhteistyöstä. Keskusteluun osallistuivat Algerian, Tunisian ja Marokon kulttuuriministerit. Raportin valmisteluihin kuului kulttuurikomitean järjestämä seminaari Rabatissa, Marokossa huhtikuussa 2002 (dok. 9626 add. II).

EN:n aloittaessa yhteistyötä uusien maiden ja/tai alueiden kanssa, useimmiten ensimmäiseksi puhutaan kulttuuriyhteistyöstä. Kulttuuri voi olla sekä yhdistävä että erottava tekijä. EN:n lähestymistapa kulttuuriyhteistyöhön perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiseen.

Välimeren alueella vallitsee valitettavan paljon tiedon ja kommunikaation puutetta. Yleiskokous on huolissaan alueella esiintyneistä ihmis-oikeusloukkauksista, fundamentalismista ja naisten heikosta asemasta. Demokratia, pluralismi, uskonnon- ja sananvapaus eivät ole vakiintuneita kaikissa arabimaissa alueella. Raportissa kulttuuriyhteistyöstä todetaan, että yhteistyön tehostaminen monenvälisellä tasolla on vaikeaa, sillä Välimeren eteläisillä mailla ei ole yhteistä järjestöä. Arabimaiden liitto (*Arab League*) ja Pohjois-Afrikan maiden liitto (*Union of Arab Magreb*) eivät kata koko aluetta, mutta yhteistyötä voisi tuki olla näiden järjestöjen kanssa. Lisäksi alueella esiintyvät alueelliset kiistat (kuten Lähi-idässä) vaikeuttavat kattavan monenvälisen yhteistyön aikaansaamista.

Raportissa sekä *päätöslauselmassa 1313 (2003)* luetellaan eri yhteistyömahdollisuuksia: koulutuse- (koulukirjojen tarkistamista sekä arabian kielen opetuksen sekä opiskelija- ja opettajavaihdon edistämistä), kulttuurin- (kirjallisuuden käännösten tukemista, vierailuvaihtojen ja tapahtumien järjestämistä), uskonnon- sekä media-toiminnan aloilla. Yleiskokous ehdottaa yhteistyösopimuksia yleiskokouksen ja yksittäisten valtioiden välillä. Tämä voisi olla ensimmäinen askel kohti näiden maiden tarkkailija-asemaa EN:ssä.

Suositus 1590 (2003) sisältää ministerikomitealle osoitettuja ehdotuksia lisätä yhteistyötä hallitustenvälisen ohjelman puitteissa (mm. uskonnollisen suvaitsevaisuuden edistämiskampanjojen järjestämistä, yhteistyötä historiankirjoituksen alalla sekä kirjailijoiden, tiedemiesten ja nuorisovaltuuskuntien vaihtoa). Yleiskokous rohkaisee myös Välimeren eteläisiä maita liittymään EN:n yleissopimukseen ja kehottaa ministerikomiteaa tutkimaan mahdollisuutta myöntää maille tarkkailija-asema.

Maataloudella on erittäin merkittävä rooli Välimeren maissa. Maatalous on elintarvikkeiden tuottaja (n. 20 % BKT:sta), työllistäjä, vientitulojen tuottaja ja yhteiskunnallisen vakauden perusta. Keskustelu Välimeren maiden maatalouden haasteista (dok. 9807; *päätöslauselma 1331 (2003)*) oli osa laajempaa keskustelua maatalouden haasteista Euroopan unionissa, johon osallistui *Euroopan unionin maatalouskomissaari Franz Fischler*.

Euroopan unionin jäsenmaat ovat Välimeren eteläisten maiden tärkein vientikohde. Välimeren maiden maatalouden suurimmat haasteet ovat tuotantorakenteen monipuolistaminen, tuotteiden laadun ja terveellisyden parantaminen sekä vedensaannin turvaaminen. Lisäksi maataloudessa olisi paremmin huomioitava kestävä kehityksen periaatteita ja kehitettävä maaseutua. EU:n laajentuminen itään ja maailmankaupan vapautuminen asettaa lisähaasteita. Välimeren eteläisten maiden tulisi myös keskenään lisätä yhteistyötä ja työnjakoa, jolla voitaisiin välttää ”turhaa” kilpailua. EU:n vuonna 1995 hyväksytyssä Barcelona-prosessin loppuasiakirjassa ehdotetaan Euro-Välimeren vapaakauppa-alueen (*Euro-Mediterranean Partnership free-trade area*) perustamista vuoteen 2010 mennessä. *Päätöslauselmassa 1331 (2003)* yleiskokous tiivistää ehdotuksensa eri aloilla ja korostaa EU:n roolia tulevaisuudessa.

Välimeren rannikkojen kaunis luonto tuo ao. maille runsaasti matkailutuloja, mutta alueita on myös suojeltava eroosiolta ja muilta haitallisilta ilmiöiltä. Raportissa *Välimeren rannikkoalueiden eroosiosta ja sen vaikutuksesta matkailuelinkeinon* (dok. 9981, *suositus 1630 (2003)*) korostetaan kansallisten viranomaisten vastuuta ja ao. maita kehoitetaan huomioimaan kestävä kehityksen periaate sekä lisäämään alueellista yhteistyötä.

Kaspianmeri on maailman suurin sisämeri (n. 370 000 km), jonka ympärillä sijaitsee viisi valtiota (Azerbaidzhan, Venäjä, Kazakhan, Turkmenistan, Iran), joista kaksi on EN:n jäseniä. Venäjä ja Iran ovat alueen suurimmat energiantuottajat. Kaspianmeren strateginen ja poliittinen merkitys on kasvanut erityisesti alueella esiintyvien energialuonnonvarojen ansiosta. Kaspianmerestä on monipuolisten energiavarojensa ansiosta kehittyneessä merkittävä tekijä maailman energiamarkkinoilla.

Energiavarojen kehittämistä Kaspianmeren alueella käsittelevässä raportissa (dok. 9635; *päätöslauselma 1324 (2003)*) todetaan, että vaikeudet saada aikaan kansainvälinen sopimus Kaspianmeren oikeudellisesta asemasta ovat suurin este energiavarojen hyödyntämiselle. Tällaisen sopimuksen puuttuminen hankaloittaa investointien saamista ja erityisesti öljyputkien rakentamista. Eräiden maiden rajakiistat ja sisäpoliittiset ongelmat ovat lisävaikeuksia. Vuonna 2002 järjestet-

tiin ensimmäinen laajempi konferenssi, mutta toistaiseksi ei suuria edistysaskelia ole tapahtunut. Sen sijaan on solmittu kahdenvälisiä sopimuksia (Venäjä sekä Kazakhanin että Azerbaidzhanin kanssa, ja Azerbaidzhan ja Kazakhan).

Raportissa selostetaan prosessin taustaa ja tulevaisuuden näkymiä kuten myös eri maiden politiikkaa alueella (kuten Venäjä, Kazakhan ja Iran). Venäjä on maailman toiseksi suurin öljyntuottaja ja hallitsee maailman kolmanneksi suurimpia maakaasuvaroja. Georgia ja Turkki ovat merkittäviä, koska näiden maiden kautta öljyvarat kuljetetaan Euroopan markkinoille. Raportissa ilmaistaan myös huoli alueen ympäristön tilasta.

3.15 Muu maailma

EN:n yleiskokous käsittelee pääsääntöisesti Euroopan alueeseen liittyviä kysymyksiä mutta myös merkittäviä poliittisia tapahtumia maailmalla.

Irakin sota käydään Euroopan ulkopuolella, mutta sen vaikutukset ovat maailmanlaajuisia. Aihe oli esillä jo vuonna 2002 ja tuli esille uudelleen kiireellisyyssiasiana (*urgent debate*) kolme kertaa vuonna 2003, tammikuussa ennen Yhdysvaltain hyökkäystä (*päätöslauselma 1316 (2003)*, dok. 9690) sekä huhtikuussa (*päätöslauselma 1326 (2003)*, *suositus 1603 (2003)* dok. 9768 + add.) ja syyskuussa (*päätöslauselma 1351 (2003)*, *suositus 1628 (2003)* dok. 9943) hyökkäyksen jälkeen. *Jaakko Laakso* osallistui keskusteluun tammi- ja huhtikuussa.

Yleiskokouksen raporteissa on selostettu tapahtumien kulkua, eri maiden suhtautumista ja tapahtumien vaikutusta kansainväliseen yhteistyöhön ja tulkintaan kansainvälisestä oikeudesta. Demokratiaa ja ihmisoikeuksia korostavana järjestönä yleiskokous on huolestunut YK:n aseman ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden heikentymisestä. Kansainvälinen yhteisö on toisen maailmansodan jälkeen rakentanut monenkeskisen yhteistyön YK:n periaatteille ja tämä on mahdollistanut myönteisen ja rauhanomaisen kehityksen monilla puolilla maailmaa. Suhtautuminen Irakin sotaan ja Yhdysvaltain hyökkäykseen Irakiin on jakanut EN:n ja EU:n jäsenmaat.

Yleiskokous korostaa, että Eurooppa ei voi olla varteenotettava globaali toimija, ellei se ole yksimielinen. Yleiskokous ottaa esille myös median vastuun tapahtumien uutisoinnissa. Yleiskokous vetoaa osapuoliin lopettamaan väkivallan käytön, kunnioittamaan kansainvälisiä sopimuksia ja sitoumuksia ja mm. kohtelemaan sotavankeja Geneven sopimuksen mukaisesti.

Syyskuussa yleiskokous keskittyi keskustelusaan Irakin sodan vaikutuksiin YK:n rooliin (dok. 9943; päätöslauselmassa 1351 (2003)). Keskustelussa korostettiin entistä voimakkaammin vaaraa, että Irakin kriisin selvittely heikentää YK:n ja koko monenkeskisen yhteistyön roolia ja aikaansaannoksia. Yleiskokous viittaa meneillään olevaan YK:n reformiin. Yleiskokous vetoaa, jotta valta Irakissa voitaisiin mahdollisimman pian siirtää Irakin kansalle, jotta voitaisiin järjestää vaalit ja siirtää maan luonnonvarat maan oman hallinnon käsiin. EN:n Venetsia-komission asiantuntemusta voisi myös hyödyntää.

Sekä huhtikuussa että syyskuussa yleiskokous ehdotti suosituksissaan (*suositukset 1603 ja 1628 (2003)*), että EN:n ministerikomitea käsittelee Irakin kriisiä ministeritasolla. EN:n ministerikomitea kutsui toukokuussa YK:n apulaispääsihteerin Louise Fréchetten ja Maailman siirtolaisjärjestön johtajan Brunson McKinleyn keskustelemaan Irakin kriisin vaikutuksista kansainväliseen yhteisöön.

Lähi-idän kriisi on ollut useaan otteeseen esillä, ja kesäkuussa raportin aiheena oli *palestiinalaispakolaisten tilanne* (dok. 9808; päätöslauselma 1338 ja *suositus 1612 (2003)*). YK:n (UNWRA) mukaan Lähi-idässä on 3,9 miljoonaa pakolaista,

joista arviolta 1,2 miljoonaa asuu erittäin vaikeissa oloissa pakolaisleireissä. Vuonna 2002 YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR) hyväksyi uudet toimintalinjat (*guidelines*) kansainvälisen pakolaisten asemaa koskevan sopimuksen (*the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*) soveltamisesta. Yleiskokous kehottaa osapuolia, pakolaisia vastaanottavia EN:n jäsenmaita ja muita, noudattamaan YK:n periaatteita ja tukemaan pakolaisleirien rahoittamista. Ministerikomitean pitäisi osallistua kansainvälisen konferenssin koollektsumiseksi käsittelemään palestiinalaisten pakolaisongelmaa.

Yleiskokous keskusteli Yhdysvaltojen Afganistanissa pidättämiään *Guantanamo Bayssa olevien ihmisten oikeuksista* (dok. 9817; päätöslauselma 1340 (2003)) kesäkuussa. (Yhdysvallat on EN:n tarkkailijajäsen.) Raportissa tarkastellaan vankien oikeudellista asemaa sekä USA:n näkökulmasta että kansainvälisten sopimusten valossa. Yhdysvallat määrittelee vangit laittomiksi taistelijoiksi (*unlawful combatant*), mutta yleiskokouksen mielestä he ovat sotavankeja (*prisoners of war*). Vankien oikeusturva määräytyy heidän oikeudellisen aseman perustella. Yleiskokous ilmaisee huolensa vankien kohtelusta, kohtalosta ja oikeusturvasta. Yleiskokous vetoaa Yhdysvaltain hallintoon vankilaolojen parantamiseksi kansainvälisten normien mukaisiksi sekä sallimaan humanitaaristen järjestöjen (kuten Punaisen ristin) edustajien ja vankien kotimaiden hallitusten edustajien vierailu leireillä. Yleiskokous pahoittelee, että Yhdysvaltojen toiminta on vastoin EN:n tarkkailijajäsenen yleisperiaatteita, kuten nämä on määritelty EN:n päätöslauselmassa 26 vuodelta 1993.

**EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNTA
VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALEIHIN ASTI**

Puheenjohtaja	Mikko ELO (sd)
Varapuheenjohtaja	Anneli JÄÄTTEENMÄKI (kesk)
Jäsenet	Tytti ISOHOOKANA-ASUNMAA Martti TIURI (kok) Jaakko LAAKSO (vas)
Varajäsenet	Tarja KAUTTO (sd) Leena LUHTANEN (sd) Juha KORKEAOJA (kesk) Riitta KORHONEN (kok) Gunnar JANSSON (r)

**EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNTA
VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIEN JÄLKEEN**

Puheenjohtaja	Mikko ELO (sd)
Varapuheenjohtaja	Sirkka-Liisa ANTTILA (k)
Jäsenet	Kaarina DROMBERG (kok) Sinikka HURSKAINEN (sd) Hannu TAKKULA (k)
Varajäsenet	Antti KAIKKONEN (k) 3.10.2003 saakka Anneli JÄÄTTEENMÄKI (k) 3.10.2003 lähtien Irina KROHN (vihr) Minna LINTONEN (sd) Kalevi OLIN (sd) Kimmo SASI (kok)

EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNNAN
JÄSENYYYDET KOMITEOISSA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALEIHIN ASTI

Pysyvä komitea

Standing Committee

Mikko Elo, jäsen

Anneli Jäätteenmäki, varajäsen

ERITYISKOMITEAT

Poliittinen komitea

Political Affairs Committee

Tarja Kautto, jäsen

Juha Korkeaola, varajäsen

Lähi-itää käsittelevä alakomitea

Sub-Committee on the Middle East

Tarja Kautto, varapuheenjohtaja

Juha Korkeaola, varajäsen

Ei-jäsenmaiden suhteita käsittelevä alakomitea

Sub-Committee on Relations with Non-member Countries

Juha Korkeaola, jäsen

Tarja Kautto, varajäsen

Oikeudellisten ja ihmisoikeusasiain komitea

Committee on Legal Affairs and Human Rights

Gunnar Jansson, jäsen

Anneli Jäätteenmäki, varajäsen

Ihmisoikeus-alakomitea

Sub-Committee on Human Rights

Gunnar Jansson, jäsen

Talous- ja kehityskomitea

Committee on Economic Affairs and Development

Mikko Elo, jäsen

Anneli Jäätteenmäki, varajäsen

Kansainvälisiä taloussuhteita käsittelevä alakomitea

Sub-committee on International Relations

Mikko Elo, puheenjohtaja

Anneli Jäätteenmäki, varajäsen

Matkailun kehittämistä käsittelevä alakomitea

Sub-committee on Tourism Development

Mikko Elo, jäsen

Sosiaali-, terveys- ja perheasiain komitea

Social, Health and Family Affairs Committee

Leena Luhtanen, jäsen

Tytti Isohookana-Asunmaa, varajäsen

Terveys-alakomitea

Sub-Committee on Health

Leena Luhtanen, jäsen

Lasten asiain alakomitea

Sub-committee on Children

Tytti Isohookana-Asunmaa, jäsen

Leena Luhtanen, varajäsen

Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja työllisyysasiain alakomitea

Sub-Committee on the European Social Charter and Employment

Tytti Isohookana-Asunmaa, jäsen

Väestö-, siirtolais- ja pakolaiskomitea

Committee on Migration, Refugees and Demography

Jaakko Laakso, jäsen

Anneli Jäätteenmäki, varajäsen

Pakolaisalakomitea

Sub-Committee on Refugees

Jaakko Laakso, jäsen

Väestö-alakomitea

Sub-Committee on Demography

Jaakko Laakso, jäsen

Kulttuuri, tiede- ja koulutuskomitea

Committee on Culture, Science and Education

Tytti Isohookana-Asunmaa, jäsen

Martti Tiuri, varajäsen

Media-alakomitea

Sub-Committee on the Media

Tytti Isohookana-Asunmaa, jäsen

Tiede- ja etiikka -alakomitea

Sub-Committee on Science and Ethics

Martti Tiuri, jäsen

Tytti Isohookana-Asunmaa, varajäsen

Ympäristö-, maatalous- ja paikallishallintokomitea

Committee on Environment and Agriculture

Martti Tiuri, jäsen

Juha Korkeaola, varajäsen

Ympäristö- ja kestävä kehityksen alakomitea

Sub-Committee on Sustainable Development

Martti Tiuri, jäsen

Juha Korkeaola, varajäsen

Maa- ja kalatalousalakomitea

Sub-Committee on Agriculture and Fisheries

Juha Korkeaola, jäsen

Martti Tiuri, varajäsen

Ravintoasiain ja kuluttajan suoja -alakomitea

Sub-Committee on Food and Consumer Protection

Juha Korkeaola, jäsen

Tasa-arvoasiain komitea

Committee on Equal Opportunities for Women and Men

Riitta Korhonen, jäsen

Leena Luhtanen, varajäsen

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä alakomitea

Sub-Committee on Violence towards Women

Riitta Korhonen, jäsen

Naiset ja uusi teknologia -alakomitea

Sub-Committee on Women and New Technologies

Leena Luhtanen, jäsen

Menettelytapasääntökomitea

Committee on Rules of Procedure and Immunities

Jaakko Laakso, jäsen

Riitta Korhonen, varajäsen

Jäsenmaiden jäsenyysvelvoitteiden valvontakomitea

Honouring of Obligations and Commitments by Member States

Gunnar Jansson, jäsen

Tarja Kautto, jäsen

EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNNAN JÄSENYYYDET
KOMITEOISSA VUODEN 2003 EDUSKUNTAVAALIEN JÄLKEEN

Pysyvä komitea

Standing Committee

Jäsen Mikko Elo

Varajäsen Sirkka-Liisa Anttila

Poliittinen komitea

Political Affairs Committee

Mikko Elo, jäsen

Kimmo Sasi, varajäsen

Lähi-itää käsittelevä alakomitea

Sub-Committee on the Middle East

Mikko Elo, jäsen

Ei-jäsenmaiden suhteita käsittelevä alakomitea

Sub-Committee on Relations with Non-member Countries

Kimmo Sasi, jäsen

Demokraattisten instituutioiden vahvistamista käsittelevä alakomitea

Sub Committee on Strengthening of Democratic Institutions

Mikko Elo, jäsen

Valko-Venäjä alakomitea

Sub Committee on Belarus

Kimmo Sasi, jäsen

Oikeudellisten ja ihmisoikeusasiain komitea

Committee on Legal Affairs and Human Rights

Hannu Takkula, jäsen

Sinikka Hurskainen, varajäsen

Ihmisoikeus-alakomitea

Sub-Committee on Human Rights

Hannu Takkula, jäsen

Rikoslainsäädännön ja kriminologian alakomitea

Sub Committee on Penal Law and Criminology

Sinikka HURSKAINEN, jäsen

Talous- ja kehityskomitea

Committee on Economic Affairs and Development

Kimmo Sasi, jäsen

Minna Lintonen, varajäsen

Kansainvälisiä taloussuhteita käsittelevä alakomitea

Sub-committee on International Relations

Kimmo Sasi, jäsen

Matkailun kehittämistä käsittelevä alakomitea

Sub-committee on Tourism Development

Minna Lintonen, jäsen

Budjettiasiain alakomitea

Sub Committee on Budgetary Affairs

Kimmo Sasi, jäsen

Sosiaali-, terveys- ja perheasiain komitea

Social, Health and Family Affairs Committee

Sinikka Hurskainen, jäsen/member

Antti Kaikkonen, varajäsen/alternate – 3.10.2003 asti

Anneli Jätteenmäki, varajäsen – 3.10.2003 alkaen

Terveys-alakomitea

Sub-Committee on Health

Antti Kaikkonen, jäsen – 3.10.2003 asti

Anneli Jätteenmäki – 3.10.2003 alkaen

Lasten asiain alakomitea

Sub-committee on Children

Sinikka Hurskainen, jäsen

Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja työllisyysasiain alakomitea

Sub-Committee on the European Social Charter and Employment

Sinikka Hurskainen, jäsen

Väestö-, siirtolais- ja pakolaiskomitea

Committee on Migration, Refugees and Demography

Kalevi Olin, jäsen

Irina Krohn, varajäsen

Pakolaisalakomitea

Sub-Committee on Refugees

Irina Krohn, jäsen

Väestö-alakomitea

Sub-Committee on Demography

Kalevi Olin, jäsen

Siirtolaisalakomitea

Sub Committee on Migration

Kalevi Olin, jäsen

Kulttuuri, tiede- ja koulutuskomitea

Committee on Culture, Science and Education

Kaarina Dromberg, jäsen

Kalevi Olin, varajäsen

Media-alamitea

Sub-Committee on the Media

Kaarina Dromberg, jäsen

Tiede- ja etiikka -alamitea

Sub-Committee on Science and Ethics

Kalevi Olin, jäsen

Ympäristö-, maatalous- ja paikallishallintokomitea

Committee on Environment and Agriculture

Sirkka-Liisa Anttila, jäsen

Irina Krohn, varajäsen

Ympäristö- ja kestävä kehityksen alamitea

Sub-Committee on Sustainable Development

Irina Krohn, jäsen

Maa- ja kalatalousalamitea

Sub-Committee on Agriculture and Fisheries

Sirkka-Liisa Anttila, jäsen

Ravintoasiain ja kuluttajan suoja -alamitea

Sub-Committee on Food and Consumer Protection

Sirkka-Liisa Anttila, jäsen

Tasa-arvoasiain komitea

Committee on Equal Opportunities for Women and Men

Minna Lintonen, jäsen

Kaarina Dromberg, varajäsen

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä alamitea

Sub-Committee on Violence towards Women

Minna Lintonen, jäsen

Menettelytapasääntökomitea

Committee on Rules of Procedure and Immunities

Antti Kaikkonen, jäsen – 3.10.2003 asti

Anneli Jäätteenmäki, jäsen – 3.10.2003 alkaen

Minna Lintonen, varajäsen

Jäsenmaiden jäsenyysvelvoitteiden valvontakomitea

Honouring of Obligations and Commitments by Member States

Kimmo Sasi, jäsen

EUROOPAN NEUVOSTON PARLAMENTAARISEN YLEISKOKOUKSEN
VUONNA 2003 HYVÄKSYMÄT ASIAKIRJAT

3.1 Päätöslauselmat

Päätöslauselma ilmaisee yleiskokouksen jostakin asiakysymyksestä tekemän päätöksen, jonka yleiskokous on toimivaltainen panemaan täytäntöön, tai yleiskokouksen kannan, josta se yksin on vastuussa.

- Päätöslauselma 1312 (2003) Kaakkois-Euroopan vakaussopimuksen edistyminen: turvallisuuden ja poliittisen vakauden edistäminen taloudellisen yhteistyön avulla (dok. 9638)
- Päätöslauselma 1313 (2003) Euroopan ja eteläisen Välimeren maiden välinen kulttuuriyhteistyö (dok. 9626)
- Päätöslauselma 1314 (2003) Euroopan neuvoston panos Euroopan unionin perustuslain muodostamisprosessissa (dok. 9666)
- Päätöslauselma 1315 (2003) Tshetshenian kriisin poliittisen ratkaisun mahdollisuuksien arviointi (dok. 9667)
- Päätöslauselma 1316 (2003) Irak (dok. 9690)
- Päätöslauselma 1317 (2003) merten saastuminen (dok. 9684)
- Päätöslauselma 1318 (2003) globalisaatio ja kestävä kehitys (dok. 9660)
- Päätöslauselma 1319 (2003) maailmanlaajuisen kestävä kehityksen huippukokouksen seuranta: yhteinen haaste (dok. 9659)
- Päätöslauselma 1320 (2003) hyvän toiminnan-malli vaaliasioissa (dok. 9682)
- Päätöslauselma 1321 (2003) Euroopan kuljetusministerikonferenssi (*ECMT: European Conference of Ministers of Transport*) 50 vuotta: Euroopan laajuinen kuljetuspolitiikka (dok. 9737)
- Päätöslauselma 1322 (2003) uuden maatalouspolitiikan haasteet (dok. 9636)
- Päätöslauselma 1323 (2003) Tshetshenian ihmisoikeustilanne (dok. 9732)
- Päätöslauselma 1324 (2003) Eurooppa ja energiaressurssien kehittäminen Kaspianmeren alueella (dok. 9635)
- Päätöslauselma 1325 (2003) yleiskokouksen jäsenten immunitetti (dok. 9718 rev.)
- Päätöslauselma 1326 (2003) Eurooppa ja Irakin sota (dok. 9768 & add.)
- Päätöslauselma 1327 (2003) nk. kunniamurhat (dok. 9720)
- Päätöslauselma 1328 (2003) naiset ja mikrolainat (dok. 9696)
- Päätöslauselma 1329 (2003) yhteistyökumppanien asema perheyrytyksissä (dok. 9800)
- Päätöslauselma 1330 (2003) maatalous ja EU:n laajentuminen (dok. 9812)
- Päätöslauselma 1331 (2003) Välimeren alueen maatalouden haasteet (dok. 9807)
- Päätöslauselma 1332 (2003) Euroopan jälleerakennuspankin merkitys Keski- ja Itä-Euroopan maiden taloudellisen kehityksen kannalta (dok. 9825)
- Päätöslauselma 1333 (2003) Kyproksen pohjoisosassa asuvien Kyproksen kreikkalaisten ja maroniittien perusoikeudet ja vapaudet (dok. 9714)
- Päätöslauselma 1334 (2003) myönteiset kokemukset itsehallintoalueiden vaikutuksesta konfliktien ratkaisussa (dok. 9824)
- Päätöslauselma 1335 (2003) kansallisten vähemmistöjen suosiminen emomaan taholta; tapaus Unkarissa 19.6.2001 hyväksytystä laista koskien naapurimaissa asuvia unkarilaisia (dok. 9744 rev.)

Päätöslauselma 1336 (2003) kansainvälisen rikostuomioistuimeen kohdistuvat uhat (dok. 9844)
 Päätöslauselma 1337 (2003) naiskauppaan ja prostituution liittyvä siirtolaisuus (dok. 9795)
 Päätöslauselma 1338 (2003) Palestiinalaispakolaiset (dok. 9808)
 Päätöslauselma 1339 (2003) Euroopan neuvoston ja Euroopan tulevaisuuskonventti (dok. 9846)
 Päätöslauselma 1340 (2003) Yhdysvaltojen Afganistanissa ja Guantanamo Bayssa pidätettyinä pitämien ihmisten oikeudet (dok. 9817)
 Päätöslauselma 1341 (2003) Euroopan lentoliikennepolitiikka: ensiarvoisen tärkeät ratkaisut kriittisenä ajankohtana (dok. 9823)
 Päätöslauselma 1342 (2003) *Lord Chancellor'in* perustuslaillinen asema Iso-Britanniassa (dok. 9798 and add.)
 Päätöslauselma 1343 (2003) yleiskokouksen siirtolais-, pakolais- ja väestökomitean nimen muuttaminen (dok. 9763)
 Päätöslauselma 1344 (2003) ääripuolueiden ja -liikkeiden Euroopan demokratialle aiheuttama uhka (dok. 9890)
 Päätöslauselma 1345 (2003) rasismi, muukalaisviha ja suvaitsemattomuus poliittisissa puheissa (dok. 9904)
 Päätöslauselma 1346 (2003) jäsenvelvoitteiden ja sitoumusten seuranta Ukrainassa (dok. 9852)
 Päätöslauselma 1347 (2003) "Mexico City politiikan" vaikutus ehkäisytyömuodon vapaaseen valintaan Euroopassa (dok. 9901)
 Päätöslauselma 1348 (2003) naisten ja miesten tasapuolinen edustus parlamentaarissa yleiskokouksessa (dok. 9870)
 Päätöslauselma 1349 (2003) kuolemanrangaistuksen poistaminen EN:n tarkkailijamaissa (dok. 9908)
 Päätöslauselma 1350 (2003) OECD ja maailman talous (dok. 9851)
 Päätöslauselma 1351 (2003) YK:n rooli Irakissa (dok. 9943)
 Päätöslauselma 1352 (2003) kantasolututkimus (dok. 9902)
 Päätöslauselma 1353 (2003) demokratian tulevaisuus: demokraattisten instituutioiden vahvistaminen (dok. 9951)
 Päätöslauselma 1354 (2003) Grigory Paskon tuomio (dok. 9926)
 Päätöslauselma 1355 (2003) verohelpotukset kulttuuriperinnön säilyttämiseksi (dok. 9913 rev.)
 Päätöslauselma 1356 (2003) jäsenvelvoitteiden ja sitoumusten seurantakomitean (monitorointikomitean) jäsenmäärän lisääminen (dok. 9984)

3.2 Suositukset

Suositus tarkoittaa esitystä, jonka yleiskokous tekee ministerikomitealle ja jonka täytäntöönpano ei kuulu yleiskokouksen vaan ballitusten toimivaltaan.

Suositus 1588 (2003) väestösiirrot Kaakkois-Euroopassa: kehityssuuntaviivat, ongelmat, ratkaisut (dok. 9519 rev.)
 Suositus 1589 (2003) sananvapaus Euroopan medioissa (dok. 9640 rev.)
 Suositus 1590 (2003) Euroopan ja eteläisen Välimeren maiden välinen kulttuuriyhteistyö (dok. 9626)
 Suositus 1591 (2003) sosiaalipolitiikan haasteet ikääntyvässä Euroopassa (dok. 9615)
 Suositus 1592 (2003) vammaisten yhteiskunnallinen osallistuminen (dok. 9632)
 Suositus 1593 (2003) Tshetshenian kriisin poliittisen ratkaisun mahdollisuuksien arviointi (dok. 9687)
 Suositus 1594 (2003) maailmanlaajuisen kestävä kehityksen huippukokouksen seuranta: yhteinen haaste (dok. 9659)
 Suositus 1595 (2003) hyvän toiminnan-malli vaaliasioissa (dok. 9682)
 Suositus 1596 (2003) nuorten maahanmuuttajien asema Euroopassa (dok. 9645)
 Suositus 1597 (2003) Euroopan kuljetusministerikonferenssi (*ECMT: European Conference of Ministers of Transport*) 50 vuotta: koko Euroopan kattava kuljetuspolitiikka (dok. 9737)

Suositus 1598 (2003) viittomakielen asemasta EN:n jäsenmaissa (dok. 9738)

Suositus 1599 (2003) kulttuurin tila eteläisellä Kaukasuksella (dok. 9736)

Suositus 1600 (2003) ihmisoikeustilanne Tshetsjeniassa (dok. 9732)

Suositus 1601 (2003) hylättyjen lasten kohtalon parantaminen laitoksissa (dok. 9692)

Suositus 1602 (2003) yleiskokouksen jäsenten immuniteetti (dok. 9718 rev.)

Suositus 1603 (2003) Eurooppa ja sota Irakissa (dok. 9768 + add.)

Suositus 1604 (2003) yleisen syyttäjän rooli oikeusvaltiossa (dok. 9796)

Suositus 1605 (2003) taloudellinen kehitys Moldovassa: haasteet ja tulevaisuudennäkymät (dok. 9797)

Suositus 1606 (2003) alueita, joilla Euroopan ihmisoikeussopimusta ei voida soveltaa (dok. 9730)

Suositus 1607 (2003) Kansainvälisen siirtolaisjärjestön toiminta 1998–2002 (dok. 9814)

Suositus 1608 (2003) turkkilaisten siirtolaisten asuttamat alueet Kyproksella (dok. 9799)

Suositus 1609 (2003) Myönteiset kokemukset itsehallintoalueiden myötävaikutuksesta konfliktien ratkaisussa (dok. 9824)

Suositus 1610 (2003) naiskauppaan ja prostituution liittyvä maahanmuutto (dok. 9795)

Suositus 1611 (2003) ihmiselinten kauppa Euroopassa (dok. 9822)

Suositus 1612 (2003) palestiinalaispakolaiset (dok. 9808)

Suositus 1613 (2003) Euroopan neuvosto ja Euroopan tulevaisuuskonventti (dok. 9846)

Suositus 1614 (2003) ympäristö ja ihmisoikeudet (dok. 9791)

Suositus 1615 (2003) Oikeusasiamiehen instituutio (dok. 9878)

Suositus 1616 (2003) EN:n pohjois-etelä instituutio ja sen osallisuus kehitysyhteistyöhön 2000-luvulla (dok. 9879)

Suositus 1617 (2003) valtionhallinnon uudistaminen Euroopassa (dok. 9711)

Suositus 1618 (2003) siirtolaisten epäsäännöllinen työskentely eteläisen Euroopan maissa (dok. 9883)

Suositus 1619 (2003) iäkkäiden maahanmuuttajien oikeudet (dok. 9884)

Suositus 1620 (2003) EN:n toiminta korkeakoulutuksen alalla (dok. 9880)

Suositus 1621 (2003) taideopiskelun edistäminen Euroopassa (dok. 9881)

Suositus 1622 (2003) jäsenvelvoitteiden ja -sitoumusten noudattaminen Ukrainassa (dok. 9852)

Suositus 1623 (2003) kansallisten vähemmistöjen oikeudet (dok. 9862)

Suositus 1624 (2003) yhteinen pakolais- ja siirtolaispolitiikka (dok. 9889)

Suositus 1625 (2003) EN:n jäsenmaiden maahanmuuttajien sopeuttamispolitiikka (dok. 9888)

Suositus 1626 (2003) Terveystieteiden järjestelmän uudistaminen Euroopassa: tasapuolisuuden, laadun ja tehokkuuden yhteensovittaminen (dok. 9903)

Suositus 1627 (2003) kuolemanrangaistuksen poistaminen EN:n tarkkailijamaissa (dok. 9908)

Suositus 1628 (2003) YK:n rooli Irakissa (dok. 9943)

Suositus 1629 (2003) demokratian tulevaisuus: demokraattisten instituutioiden vahvistaminen (dok. 9951)

Suositus 1630 (2003) Välimeren rannikkoalueiden eroosio ja sen vaikutukset matkailuun (dok. 9981)

Suositus 1631 (2003) sisäiset pakolaiset Euroopassa (dok. 9989)

Suositus 1632 (2003) teini-ikäisten vaikeudet: sosiaalinen ja terveys perusteinen lähestymistapa nuorten pahoinvointiin (dok. 9986)

Suositus 1633 (2003) Entisen Jugoslavian liittovaltiosta paenneiden romanien paluumuutto EN:n jäsenmaista Serbia ja Montenegroon (dok. 9990)

Suositus 1634 (2003) verohelpotukset kulttuuriperinnön säilyttämiseksi (dok. 9913 rev.)

Suositus 1635 (2003) homoseksuaalit ja urheilu (dok. 9988)

Suositus 1636 (2003) luomuviljelyn kehittäminen (dok. 9887)

Suositus 1637 (2003) Yleiseurooppalainen yhteistyö ympäristöalalla: EN:n rooli Kiovan ministerikonferenssin ja Johannesburgin huippukokouksen jälkeen (dok. 9985)

Suositus 1638 (2003) vuoristoalueiden kestävä kehitys (dok. 9992)

Suositus 1639 (2003) sovittelumenettely perheiden sisällä ja sukupuolten välinen tasa-arvo (dok. 9983)

3.3 Määräykset

Määräykset liittyvät muutoseikkoihin, tiedonvälitykseen, täytäntöönpanoon tai menettelytapoihin. Niiden tulee koskea asiaa, joka on jo otettu yleiskokouksen rekisteriin, eivätkä ne saa koskea asiasisältöä. Määräyksiä koskevista aloitteista voidaan äänestää ilman, että niitä ensin lähetetään komiteaan.

Määräys 584 (2003) Tshetshenian kriisin poliittisen ratkaisun mahdollisuuksien arviointi (dok. 9687)

Määräys 585 (2003) yleiskokouksen monitorointimenetelmän kehittyminen (dok. 9651)

Määräys 586 (2003) ihmisoikeustilanne Tshetsheniassa (dok. 9732)

Määräys 587 (2003) hylättyjen lasten kohtalon parantaminen laitoksissa (dok.9692 & 9731)

3.4 Lausunnot

Lausunto 242 (2002) ehdotus lisäpöytäkirjaksi Euroopan yleissopimukseen terrorismin vastustamisesta (ETS 90) (dok. 9649)

Lausunto 243 (2003) EN:n vuoden 2004 budjetti (dok. 9734)

Lausunto 244 (2003) EN:n yleiskokouksen vuoden 2004 budjetti (dok. 9735)

Lausunto 245 (2003) Euroopan yleissopimus eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana (ETS 65) (dok. 9743)

Lausunto 246 (2003) EN:n ja kansalaisjärjestöjen väliset suhteet (dok. 9909)

Lausunto 247 (2003) yleinen etiikka paikallishallinnon tasolla-mallin ehdotelma: kannanottopyyntö ministerineuvostolta (dok. 9991)

EUROOPAN NEUVOSTON PARLAMENTAARISEN YLEISKOKOUKSEN
ERITYISVIERAAT VUONNA 2003

Valtioiden edustajat

Turkin pääministeri Abdullah Gull	27.1.2003
Maltan pääministeri Edward Fenech Adami	28.1.2003
Algerian kulttuuriministeri Khalida Toumi	28.1.2003
Marokon kulttuuriministeri Mohamed Achaari	28.1.2003
Tunisian kulttuuriministeri Abdelbaki Hermassi	28.1.2003
Ranskan Eurooppa-ministeri Noelle Lenoir	29.1.2003
Iso-Britannian Eurooppa-ministeri Denis Macshane	29.1.2003
Ranskan vammaisasiainministeri Marie-Thérèse Boisseau	29.1.2003
Itävallan presidentti Thomas Klestil	30.1.2003
Kanadan pääministeri Jean Chretien	2.4.2003
Ranskan senaatin puhemies Christian Poncelet	2.4.2003
Serbia ja Montenegron presidentti Dragoljub Micunovic	3.4.2003
Bulgarian pääministeri Simeon Saxe-Coburg-Gotha	3.4.2003
Slovakian presidentti Rudolf Schuster	24.6.2003
Romanian pääministeri Adrian Nastase	30.9.2003
Moldovan presidentti Vladimir Voronin	1.10.2003
Unkarin pääministeri Peter Medgyessy	2.10.2003

Kansainvälisten järjestöjen edustajat

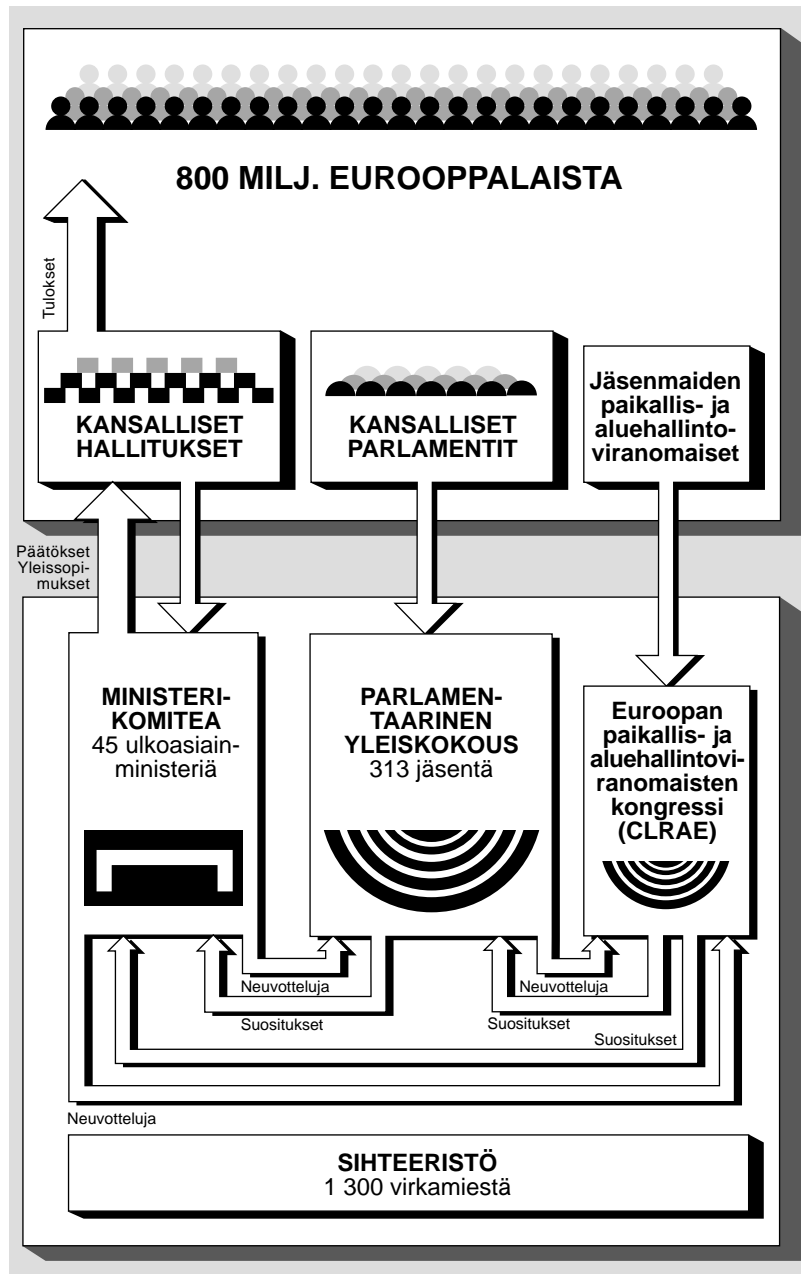
ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen presidentti Bruce George	27.1.2003
Kaakkois-Euroopan vakaussopimuksen erityiskoordinaattori Erhard Busek	27.1.2003
UNICEF:in johtaja Carol Bellamy	2.4.2003
EU:n maatalouskomissaari Franz Fischler	23.6.2003
Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) presidentti Jean Lemierre	24.6.2003
Kansainvälisen siirtolaisjärjestön (IOM) pääsihteeri Brunson McKinley	24.6.2003
OECD:n pääsihteeri Donald Johnston	1.10.2003

EUROOPAN NEUVOSTON JÄSENVALTIOT

Perustajajäsenet (1949)

	Belgia
	Tanska
	Ranska
	Irlanti
	Italia
	Norja
	Luxemburg
	Alankomaat
	Ruotsi
	Iso-Britannia
9.8.1949	Kreikka
7.3.1950	Islanti
13.4.1950	Turkki
13.7.1950	Saksa
16.4.1956	Itävalta
24.5.1961	Kypros
6.5.1963	Sveitsi
29.4.1965	Malta
22.9.1976	Portugali
24.11.1977	Espanja
23.11.1978	Liechtenstein
16.11.1988	San Marino
5.5.1989	Suomi
6.11.1990	Unkari
26.11.1991	Puola
7.5.1992	Bulgaria
14.5.1993	Viro
14.5.1993	Liettua
14.5.1993	Slovenia
30.6.1993	Tseki
30.6.1993	Slovakia
7.10.1993	Romania
10.11.1994	Andorra
10.2.1995	Latvia
13.7.1995	Albania
13.7.1995	Moldova
9.11.1995	Ukraina
9.11.1995	Makedonia
28.2.1996	Venäjä
6.11.1996	Kroatia
27.4.1999	Georgia
25.1.2001	Armenia
25.1.2001	Azerbaidzhan
24.4.2002	Bosnia ja Hertsegovina
3.4.2003	Serbia ja Montenegro

EUROOPAN NEUVOSTON TOIMINTA

LYHYESTI : EUROOPAN NEUVOSTON PARLAMENTAARINEN YLEISKOKOUS

Euroopan neuvosto on Euroopan vanhin ja laajin poliittinen yhteistyöjärjestö, joka perustettiin vuonna 1949. Suomi liittyi järjestöön vuonna 1989. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on järjestön keskusteleva elin, joka tekee aloitteita ja antaa suosituksia kaikista kysymyksistä, jotka edistävät järjestön tavoitteita ja jotka kuuluvat sen toimialaan (ihmisoikeuksien ja perusvapauksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteiden suojaaminen ja edistäminen). EN:llä on 45 jäsenmaata ja 2 hakijamaata. Viidellä Euroopan ulkopuolisella maalla on tarkkailija-asema (tilanne tammikuussa 2004).

Kunkin jäsenvaltion parlamentin kansanedustajavaltuuskunnat muodostavat parlamentaarisen yleiskokouksen. Edustajien toimikausi alkaa sen varsinaisen istuntokauden avajaisistunnosta lukien (tammikuussa) ja päättyy seuraavan varsinaisen istuntokauden avajaisistuntoon.

Suomen valtuuskunta Euroopan neuvostossa muodostuu viidestä varsinaisesta ja viidestä varajäsenestä, jotka eduskunta valitsee varsinaisilla valtiopäivillä keskuudestaan. Valtuuskunnan jäsenet valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Istuntokausi jakautuu neljään osa-istuntoon tammikuussa, huhtikuussa, kesäkuussa ja syyskuussa, jotka järjestetään päämajassa Strasbourgissa, Ranskassa. Istunnot ovat julkisia. Istuntokauden alussa tammikuussa valitaan presidentti

(puhemies), 19 varapresidenttiä sekä asetetaan kymmenen varsinaista komiteaa. Jäsenyyksistä komiteoissa päättää yleiskokous kansallisten valtuuskuntien ehdotusten pohjalta. Poikkeuksena on jäsenvelvoitteiden seurantakomitea (monitorointikomitea), jonka jäsenet valitaan yleiskokouksen poliittisissa ryhmissä. Suomen valtuuskunnalla on yksi varsinainen ja yksi varajäsenpaikka yhdeksässä komiteassa sekä näiden komiteoiden ala-komiteoissa. Suomen valtuuskunnalla on myös ollut toistaiseksi yksi edustaja (yleiskokouksen sosialistiryhmästä) monitorointikomiteassa. Yleiskokouksessa toimii myös viisi poliittista ryhmää.

EN:n Suomen valtuuskunta antaa vuosittain eduskunnalle kertomuksen parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta, jota käsitellään eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa (<http://www.eduskunta.fi>).

EN:n päämaja ja sihteeristö (noin 1 300 virkamiestä) sijaitsee Strasbourgissa, Ranskassa, jossa myös järjestetään kaikki istunnot. Järjestön viralliset kielet ovat englantia ja ranska. Työkielinä on saksa, italia, espanja ja venäjä. Suomen edustaja EN:n ministerikomiteassa on Suomen ulkoministeri ja hänen sijainen on Strasbourgiiin sijoitettu Suomen pysyvä edustaja (suurlähettiläs). Lisätietoja internet-sivuilta <http://www.coe.int> ja <http://stars.coe.int> sekä <http://formin.finland.fi/edustustot/>

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta
FIN-00102 Eduskunta
puh. (+358 9) 4321
fax: (+358 9) 432 3529
<http://fakta.eduskunta.fi>
sähköposti: gunilla.carlander@eduskunta.fi

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous
Parliamentary Assembly of the Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
puh. + 33 3 88 41 20 00
<http://www.coe.int>
<http://stars.coe.int>

